

ABIKS

LOODUSEVAATLEJALE

A. MARVET

EESTI
TAIME-
KOOSLUSTE
MÄÄRAJA

EESTI NSV TEADUSTE AKADEEMIA

LOODUSUURIJATE SELTS

A. MARVET

EESTI TAIMEKOOSLUSTE
MÄÄRAJA

ABIKS LOODUSEVAATLEJALE NR. 61

TARTU 1970

TKN nr. 715

Toimetaja V. Masing

114127

Tänapäev seab suuri ülesandeid geobotaanikuile seoses loodusvarade, millest ühe olulise osa moodustab taimkate, tundmaõppimisega, nende paiknemise seaduspärasuste selgitamisega. Taimkatte uurimisel saadakse väärtuslikke andmeid mitte ainult taimkatte enese, vaid kogu loodusliku keskkonna kohta, luuakse alused looduse kui terviku kõige otstarbekamaks kasutamiseks. Geobotaaniliste uurimistööde paljude meetodite seas muutub üha aktuaalsemaks taimkatte kaardistamine. Taimkattekaardid, peegeldades taimekoosluste leviku seaduspärasusi ning seoseid loodusliku kompleksi kui tervikuga, on väärtuslikuks lähtematerjaliks looduslike ressursside ratsionaalse kasutamise ning taastootmise planeerimisel: kuivendussüsteemide rajamisel, nii söödabaasi, põllu- kui ka metsamaade otstarbekal jaotamisel, kogu territooriumi maastikulisel planeerimisel.

Eesti taimkatte kaardistamine algas juba enam kui 30 aastat tagasi prof. T. Lippmaa eestvõttel. Peale sõda viidi see töö prof. A. Vaga ja L. Laasimeri juhtimisel lõpule. Tänu sellele on käesoleval ajal Eesti NSV territooriumi kohta olemas suuremõõtkavaline taimkattekaart.

Nüüd seisab meie botaanikute ees uus ülesanne: luua detailseid suuremõõtkavalisi (1:10 000 kuni 1:5000) taimkattekaarte huvipakkuvama vegetatsiooniga piirkondade kohta.

Käesoleval etapil käivad meil niisugused tööd eelkõige looduskaitsealadel ning maastikulistel kaitsealadel, tulevikus nende ulatus laieneb. Väga oluline on detailsete suuremõõtkavaliste taimkattekaartide osa taimkatte dünaamika selgitamisel: kiirelt muutuva taimkattega piirkondade (kinnikasvavad veekogud ja liivaluited, rabastuvad metsad jt.) kohta on nad hindamatuks materjaliks suktessioonide uurimisel. Niisuguste kaartide koostamisega võiksid edaspidi botaanikuile tõhusamat abi osutada botaanikahuvilistest kodu-uurijad.

Taimkatte kaardistamine eeldab taimeliikide head tundmist, nii nende koosinemise seaduspärasuste kui ka nende ja keskkonna vaheliste suhete mõistmist. Seoses sellega on see töö kujunenud kasulikuks õppe-metoodiliseks praktikaks bioloogide ja geograafide ettevalmistamisel ülikoolis.

Seetõttu on tekkinud vajadus ühtse ning küllaltki lihtsa kaardistamise meetodika järele. Taimkatte detailse kaardistamise juhendid koos tähtsamate kaardistamisühikute loendiga on trükkis ilmunud (Eilart, Masing, 1961). Käesolev brošüür toob sellele meetodikale ning kaardistamisühikute loendile mõningaid täiendusi ja lisab ühikute määrämistabelid.

Allpool avaldatud kaardistamisühikute loendi (vt. tabel 2) koostamisel on peale mainitud töö võetud aluseks mitmed varem ilmunud Eesti NSV taimkatte täielikku või osalist klassifikatsiooni sisaldavad tööd (Ilves, 1953, 1955; Karu, Muiste, 1958; Masing, Trass, 1955; Mäemets, 1965; Toomre, Lillema jt., 1957; Trass, 1958; Valk, 1964; Laasimer, 1965) ja autori poolt kogutud välitöömaterjalid.

Erinevates klassifikatsioonides kasutatud ühikute mahu võrdlus on toodud tabelis 3.

Taimkatteühikute määramise ja kaardistamise eeltingimuseks on taimekoosluste kirjeldamise oskus. Selleks antakse juhendid brošüüri esimeses peatükis.* Teine peatükk sisaldab seletusi kasutatava klassifikatsiooni kohta ja annab näpunäiteid määraja kasutamiseks ning taimkatte kujutamiseks kaardil. Kolmanda, kõige ulatuslikuma peatüki moodustab taimkatteühikute määraja.

Täiendavaid andmeid taimkatte kaardistamise probleemide, geobotaaniliste välitööde detailsemate nõuete jm. kohta leidub sellekohases kirjanduses (vt. kirjanduse loend).

Taimekoosluste kirjeldamine ja määramine on vajalik ka mitmesugustel teistel väliuurimistel ning õppetöös. Seetõttu võib käesolev brošüür osutada abi ka projekteerijatele, metsakorraldajatele, maaparandajatele, õpetajatele jt.

Käesoleva brošüüri koostamisel on autorit väärtuslike nõuannetega abistanud V. Masing, kellele siinkohal avaldan tänu.

* Et käesolev brošüür on koostatud 1965. aastal, siis on siin esitatud meetodika mõningal määral aegunud. Täielikuma taimkatte kirjeldamise meetodika leiata kogumikust «Välibotaanika», 1970.

I. TAIMEKOOSLUSTE KIRJELDAMINE

Taimekoosluseks nimetatakse teatud kasvukohas (keskkonnatingimustes) koos kasvavate taimede kogumit — osa taimkattest, mida iseloomustab teatud liigiline koosseis ning iseloomulik ehitus (rindeline struktuur ning kvantitatiivsed suhted eri liikide vahel).

Taimekooslus on üldmõiste, mille alla mahuvad kõik looduses esinevad konkreetset taimkatte osad — konkreetset taimekooslused (mitmesugused metsad, niidud, sood jne.). Et leida uuritavale konkreetsele taimekooslusele koht taimekoosluste klassifikatsioonis ning tema kujutamise viisi kaardil, tuleb näha neid tunnuseid, mille alusel antud kooslus kuulub ühte klassifikatsiooniühikusse koos teiste konkreetsete kooslustega ning on eristatav ülejäänutest. Nende tunnuste leidmiseks on vaja antud konkreetse koosluse kohta teha taimkatteanalüüs e. taimekoosluse kirjeldus.

Taimkatteanalüüsid on väärtuslikuks allikmaterjaliks üldistuste tegemisel uuritava territooriumi taimkatte kohta, tingimata aga vajalikuks lisandiks taimkattekaardile. Seetõttu tuleb need teha täpselt ja kindla vormi alusel, et ka need uurijad, kes juhinevad teistest taimkatte klassifikatsioonidest, võiksid meie kaarte hiljem kasutada. Kõige hõlpsam on kirjelduseks kasutada vastavaid trükitud blankette (vt. Välibotaniika, 1970); nende puudumisel on otstarbekas kanda kõik andmed välipäevikusse. Kirjeldused nummerdatakse ja vastavad numbrid kantakse kaardile.

Taimkatte analüüs koosneb kahest põhilisest osast:

- 1) üldandmed ja mõningate keskkonnatingimuste iseloomustus,
- 2) taimekoosluse kirjeldus rinnete kaupa.

1. Üldandmed ja mõningate keskkonnatingimuste iseloomustus

See osa kirjeldusest peab sisaldama andmeid vastava taimekoosluse asukoha, olulisemate füüsilis-geograafiliste tingimuste ning taimekoosluse kultuurist mõjustatuse kohta. Need andmed (välja arvatud mullaprofiili kirjeldus, mis tuleb teha valitud analüüsiaruudu kõrval) antakse kogu uuritava konkreetse koosluse (mis kantakse kaardile eraldusena) tundmaõppimise põhjal.

Asukoht. Märgitakse rajoon (või metsamajand), külanõukogu (või metskond), kolhoos või sovhoos (metskonnas vastavalt kvartali nr.), vajaduse korral ka kaugus ja suund mõnest orientiirist (teerist, hoone, metsakvartali nurk jne.).

Asend reljeefil. Märgitakse pinnavorm (moreenkuppel, veer, oos, liivaseljäandik, lammorg, tasane ala jne.) ning pinnavormi osa (nõlv, lagi, veer, jalam jne.), millel uuritav kooslus asetseb; joonistatakse skeemaatiline läbilõige antud pinnavormist ja näidatakse analüüsitava koosluse asukoht sellel.

Kui uuritav kooslus asub kaldpinnal (nõlval, veerul), siis on oluline märkida pinna kallakus (kraadides) ning ekspositsioon (ilmakaar, mille suunas reljeef madaldub).

Mikroreljeef. Ebatasase maapinna korral märgitakse ebatasasust põhjustavad mikrovormid ning mõõdetakse nende kõrgus (alates veetasemest või kõrvaloleva lohu põhjast):

- II — kännumätas (kõdunevatest kändudest tekkinud mättad, samuti elavate puude juurte ümber kogunenud materjalist mikrokõrgendikud; viimased on väga tavalised soometsades, eriti pärast kuivendust);
- λ — rohumätas (moodustunud puhmikuliselt kasvavatest kõrrelistest ja lõikheinalistest; esineb rohkesti madal- ja siirdesoodes ning karjamaadel);
- ∩ — samblamätas (turbasammalde, harvemini karusammalde padjandid rabades, siirdesoodes, rabastuvates metsades);
- ~ — lainjas mikroreljeef.

Näide: ∩ 0,2 m või II 0,3 m.

Mosaiiksus on tingitud tavaliselt mikroreljeefist, valgustingimuste varieerumisest või taimede kasvu ja leviku iseärasustest. Esimesel juhul märgitakse mikroreljeefi vastava vormi protsent tasasel foonil (näit.: λ 10%) või mikroreljeefi vormide suhe (näit.: ∩ 50%, ~ 40%, II 10%). Valgustingimustest tingitud mosaiiksuse korral tuleb näidata häilude valgusrohke vegetatsiooni osatähtsus (näit.: ⊙ 10%). Taimekasvust tingitud mosaiiksuse puhul märgitakse pinnast laiguti katvate taimekogumike osapindala (näit.: leesikas 20%).

Niiskusaste. Märgitakse kasvukohale iseloomulik mulla niiskus:

- 1 — kuiv: muld ei tundu peos pigistamisel niiskena, ei märga paberit;
- 2 — rõske e. värsk: peos pigistamisel jahe, märgab paberit; enamiku mineraalmuldade tavaline niiskusesisaldus;
- 3 — niiske: pigistamisel märgab, määrab sõrmi; tavaliselt gleistunud muldadele omane niiskusesisaldus;
- 4 — märg: pigistamisel nõrgub mullast vett; omane gleimuldadele;
- 5 — vesine: pigistamisel eraldub palju vett, käimisel täituvad jäljelohud veega; iseloomulik niiskusaste kuivendamata turvastunud ja turvasmuldadele.

Mullaniiskuse iseloomustamisel tuleb silmas pidada järgmist;

- 1) ülalkirjeldatud meetodil ei või niiskusastet määrata kohe pärast vihma;

2) kui suvi on ebanormaalselt sademeterohke või vastupidi — põuane —, siis on oluline seda ära märkida, sest erakordsed tingimused põhjustavad kasvukohale iseloomuliku niiskustaseme nihkumist ühele või teisele poole.

Mullaprofiili kirjeldus.* Mullaprofiili avamiseks tehakse kaevet või võetakse mitu proovi mullapuuriga. Siin määratakse:

- 1) mulla geneetilised horisondid ning nende tüsedused;
- 2) mulla lõimise, turvasmuldade puhul turba lagunemisaste ja koosseis (turba leiduvate taimejäänuste järgi);
- 3) «keemise» sügavus; selle proovi abil tehakse kindlaks vabade karbonaatide olemasolu või puudumine mullas. (Kui viimaseid leidub üle 1%, siis tekitavad nad 10%-lise soolhappelahusega reageerimisel kihisemise, mida nimetatakse «keemiseks».)

Mulla kirjeldusest tuleb leida vastused järgmistele küsimustele:

- 1) Käs on tegemist
 - a) mineraalmullaga;
 - b) gleistunud või turvastunud mineraalmullaga (esimesel juhul sinakad laigud profiili alumises osas, teisel juhul esineb profiilis õhuke või katkendlik turbahorisont);
 - c) turvasmullaga (turbahorisondi tüsedus vähemalt 0,3 m, kuivendatud maadel vähemalt 0,1 m).
- 2) Kas mullas on ülekaalus kamardumise- (huumushorisont hästi välja kujunenud) või leetumisprotsess (leethorisont selgelt märgatav, huumushorisont puudub või on väga nõrk).

Leetmuldade puhul on oluliseks näitajaks veel leetumise tugevus, mida näitab leethorisondi tüsedus: nõrgalt leetunud leedemuldadel on leethorisont katkendlik või esinevad üksnes leetepesad; keskmiselt leetunud leedemuldade puhul on leethorisondi tüsedus < 10 cm, tugevalt leetunud leedemuldade puhul > 10 cm.

Kamar-karbonaatmuldade puhul on oluline «keemise» sügavus: «keemine» 0—30 cm — tüüpilised kamar-karbonaatmullad,

„ 30—60 „ — leostunud „ „
„ allpool 60 „ — leetunud „ „

Kõlvik. Uuritavat kooslust iseloomustatakse kasutamise järgi, eristades riigimetsa, kolhoosi(sovhoosi)metsa, heina- ja karjamaad, kultuurkõlvikud ning veel kasutamata maad.

Inimmõju arvestamisel hinnatakse inimese tegevuse (kuivendus, karjatamine, niitmine, raie) tagajärjel toimunud muutusi looduslikus taimekattes. Inimmõju grupeeritakse kõigil nimetatud juhtudel kolme tugevustasmesse: I — nõrk, II — keskmine, III — tugev.

Mõjustuse astmeid ning kultuuristatud koosluste määramist on lähemalt käsitletud II peatükis (lk. 17).

* Allpool antakse vaid mõningaid üldisi näpunäiteid mullaprofiili kirjeldamiseks. Täpsemaid juhendeid mullaanalüüside tegemiseks sisaldavad mitmed allikad (Kask, 1957; Kask, Piho, 1951; Kitse, Piho jt., 1962; Kongo, 1960, 1965; Lillema, 1958).

Peale inimese kindlatel eesmärkidel toimunud tegevuse tagajärgede jälgimise tuleb märkida ka muud uuritavas koosluses ilmnevad mõjustused: laagripaigad, ülesõitmine, teede lähedus (näidata kaugus teest), põlemise jäljed, kahjurputukate rüüsted jm.

2. Taimekoosluse kirjeldus

Taimekoosluse kirjeldus koostatakse tavaliselt rинnete kaupa (taimed jaotatakse rинneteks põhiliselt eluvormi, erandjuhtudel kõrguse või kasvuvormi alusel).

Analüüsitav pindala on eri rинnete jaoks erineva suurusega: puu- ja põõsarinne kirjeldatakse kogu uuritava koosluse (kaardil: eraldise) ulatuses; alustaimestikku (puhma-, rohu- ja samblarinnet) analüüsitakse eraldise piires valitud väiksemal analüüsiruudul (tavaliselt 2×2 m), mille ulatuses taimkate on ühtlane, rikkumata, antud koosluses keskmise valgustatusega. Juhul, kui alustaimestik on eraldise piires ebaühtlane, võetakse alustaimestiku kirjeldamiseks mitu analüüsiruutu.

Rinded tähistatakse suurte tähtedega (A—D).

Taimkatteanalüüsi blankettidel on iga rинde kirjeldamiseks olemas vastavad tabelid; kui kirjeldus tehakse aga välipäevikusse, siis on otstarbekas ruumi kasutada järgmiselt: iga rинde puhul märgitakse rинde tähise alla tema üldisloomustus (vastavalt allpool antud juhendile), seejärel kirjutatakse tulbana üksteise alla kõik antud rинdesse kuuluvad taimeliigid ning iga liigi järele hinnangud (vastavalt juhendis esitatud nõuetele). Rohurинde liigid kirjutatakse tulpa järgmiste gruppidena: kõrrelised, teised üheidulehelised, kaheidulehelised ning kõige lõppu sõnajalgtaimed.

A. Puurinne. Siia kuuluvad selgesti eraldatava tüvega puud ning nende järelekasv (olenemata vanusest ja kõrgusest). Puurинdesse ei loeta aga neid puuliike, mis metsas (meie tingimustes) tavaliselt puuks ei kasva, vaid moodustavad alusmetsa: pihlakas, toomingas; need liigid märgitakse kokkuleppeliselt põõsarинdesse.

Sageli koosneb puurinne väga erineva kõrgusega puudest, sel juhul eristatakse kahte alarинnet:*

A_I — kõrgem alarinne,

A_{II} — madalam alarinne (moodustub puudest, mille kõrgus on üle $1/2$, kuid alla $4/5$ A_I keskmisest kõrgusest).

Koosseis märgitakse mõlema alarинde kohta eraldi valemına, mis koosneb puuliikide lühenditest (Mä — mänd, Ku — kuusk, Ks — aru- ja sookask, Lm — sanglepp, Lv — hall lepp, Hb — haab, Sa — saar jt.) koos arvudega, mis näitavad, mitu kümneendikku moodustab iga puuliik kogu rинdest või alarинdest, kusjuures hindamine toimub mitte puude arvu,

* Metsanduslikus terminoloogias on kasutusel nimetised «esimene rinne» ja «teine rinne» (puurинdeid eristatakse vahel rohkemgi kui kaks).

vaid nende tüve mahu alusel. Puuliigid, mis moodustavad vaid 2—5% koosseisust, märgitakse valemisse + -märgiga, alla 2% aga sõnaga «üksikud».

Näide: $A_I - 6Ku4Ks + Hb$, $A_{II} - 10Ku$.

Liituvus määratakse kümnendikarvudes kogu rinde maksimaalsest katteväärtusest 1,0 (viimasel juhul on puude võrad sedavõrd liitunud, et alt vaadates nad katavad taeva täielikult. Näit.: liituvus 0,7 tähendab, et üles vaadates on 7/10 taevast kaetud puude võradega. Metsaks loetakse kooslust, mille puurinde liituvus on vähemalt 0,3. Sellest hõredama puurinde korral on tegemist harvikuga, puissooga või puisniiduga. Puistu tiheduse täpsem määramine toimub sellekohaste abivahenditega (vt. Välibotaanika, 1966).

A_{II} puhul märgitakse lisaks eelnevale veel rinde keskmine kõrgus ja vitaalsus:

0 — elujõuetu (väljasurev);

1 — nõrk (ei saavuta kunagi A_I kõrgust);

2 — keskmine, normaalne (võib tingimuste paranemise korral saavutada A_I kõrguse);

3 — tugev (saavutab A_I kõrguse ka olemasoleva puurinde tingimustes)

Järgnevalt iseloomustatakse puistut üksikute puuliikide järgi, märkides igauhe kohta järgmised näitajad.

Kõrgus (h) meetrites: tavaliselt märgitakse puuliigi keskmine kõrgus uuritavas eraldises; üksikute, teistest tunduvalt kõrgemate puude olemasolu puhul märgitakse ka nende kõrgus (maksimaalne kõrgus), asetades viimase arvu nurksulgudesse, näit.: kuusk 26 [30].

Tüve läbimõõt (d) sentimeetrites mõõdetakse rinna kõrgusel (1,3 m). Üksikute väga jämedate puude läbimõõt märgitakse, nagu maksimaalne kõrguski, nurksulgudes.

Vanus märgitakse vanuseklassides (rooma numbritega) või aastates (araabia numbritega). Vanuseklasside ja aastate vahekord, nagu seda kasutatakse metsanduses, on antud tabelis 1.

Tabel 1

Vanuseklass	Okaspuud, tamm		Kask, lepp, haab	
	Vanus aastates	Vanusegrupi nimetus	Vanus aastates	Vanusegrupi nimetus
I	1—20	noorendik	1—10	noorendik
II	21—40	latiaaliline	11—20	latiaaliline
III	41—60	keskealine	21—30	keskealine
IV	61—80	eelküps e. valmiv	31—40	„
V	81—100	raieküps	41—50	eelküps e. valmiv
VI	101—120	„	51—60	raieküps
VII	121—140	üleseisnud	61—70	„
VIII	141—160	„	71—80	üleseisnud

Puistu vanust on võimalik teada saada mitmel viisil:

- a) aastarõngaste järgi värskel kannul (kui kannu läbimõõt vastab enam-vähem A_1 puude keskmisele);
- b) oksamännaste loendamise teel (noortes okaspuupuistutes);
- c) metskonnas säilitatavate takseerikirjelduste järgi;
- d) juurdekasvupuuri abil.

Valitseva puuliigi vanuse ja keskmise kõrguse järgi määratakse puude kasvukiirust iseloomutav boniteet (vt. Teatmik metsamajanduse töötajatele, 1966).

Kui analüüsitava metsakoosluse puhul on tegemist vana kultuuriga (näiteks puud ridadena), siis kirjutatakse see märkusena vastava rinde kirjelduse juurde.

Järeldasvaks loetakse kokkuleppeliselt puurinet moodustavate puuliikide noored eksemplarid, mille kõrgus on kuni pool A_1 kõrgusest. Sellest kõrgemad puud kuuluvad juba puurinde madalamasse alarindesse (A_{II}).

Järeldasvu kohta märgitakse

- 1) kas uuendus on looduslik (l) või kultiveeritud (k);
- 2) hinnang:
 - 0 — puudub või on väga nõrk (üksikud kiratsevad taimed);
 - 1 — nõrk (elujõuetuid taimi esineb hõredalt või väikeste gruppidena: puudulik normaalseks metsauuenduseks);
 - 2 — keskmine (taimed elujõulised, kuid neid on vähe: normaalseks metsauuenduseks on vajalik looduslikule uuendusele kaasaaitamine või kultuuri täiendamine);
 - 3 — tugev (taimed elujõulised, neid on küllaldaselt normaalseks metsauuenduseks);
- 3) jaotumus:
 - h — hajutatult, enam-vähem ühtlaselt kogu proovitükil;
 - gr — grupiti, tihedate kogumikena häiludes;Seega iseloomustatakse järeldasvu kolme eri tähisega, näiteks:
l — 2 — gr või k — 3 — h.

Märkusena lisada tähelepanekud loodusliku uuenduse soodustamise kohta uuritavas metsakoosluses (uuenduslappide või -ribade olemasolu).

B. Põõsarinne e. alusmets. Siia kuuluvad puitunud okstega, selgelt eraldatava tüveta taimed, mille kõrgus on tavaliselt 1—4 m (pajud, kusalpuud, sarapuu, paakspuu, tärnpuu, sõstrad, madalkask jt.). Erandina loetakse põõsarindesse ka vaarikas (kõrguse alusel) ja mõned puuliigid (kasvuvormi alusel, vt. lk. 8). Viimased ning kõrgemakasvulised põõsad (sarapuu) moodustavad kõrgema alarinde (B_I). Madalama alarinde (B_{II}) moodustavad põõsad, mille kõrgus ei ületa 1,5 meetrit.

Põõsarinde üldiseloomustusena märgitakse liituvus (nagu puurindelgi). Mitme alarinde puhul määratakse nende liituvus eraldi, näit.: B_I 0,4; B_{II} 0,2.

Liikide loetelus rühmitatakse liigid kõrgusjärkude kaupa. Iga liigi kohta märgitakse:

1) ohtrus (o) 6-pallises süsteemis, nagu alustaimestiku puhulgi (vt. allpool);

2) keskmine kõrgus (h) meetrites.

Järgmine etapp taimekoosluse kirjeldamisest viiakse läbi juba proovi-tüki sees valitud analüüsiruudul. Kõigepealt hinnatakse varise (puudelt ja põõsastelt regulaarselt mahalangeva surnud materjali) ja kulu (roht-taimede surnud jäänuste) poolt kaetud pinna suurus protsentides analüü-siruudu pindalast. Seejärel asutakse analüüsima alustaimestikku, mille moodustavad kolm järgmist rinnet;

C₁. Puhmarinne — osaliselt või täielikult puitunud varrega madalad, vahel isegi roomavad taimed, mida nimetatakse ka kääbuspõõsaste-ks: palukate perekond (mustikas, pohl, sinikas), sookail, porss, hanevits, jõhvikas, kukemari jt.; siia rindesse tuleks lugeda ka vaevakask ning mõned maðalakasvulised (osalt roomavad) pajuliigid: hundi-, hane-, mustik- ja lapi paju.

C₂. Rohurinne — kõik rohtsed (nii õis- kui ka sõnajalg-)taimed, välja arvatud rohtsed puutaimede tõusmed ja noortaimed.

D. Samblarinne — kõik samblad ja samblikud maapinnal.

Puhma-, rohu- ja samblarinde puhul märgitakse rinde üldiseloomus-tusena üldkatteväärtus, s. o. pind protsentides, mis on kaetud vastavasse rindesse kuuluvate taimede maapealsete osadega. Seejuures on võrdluseks kasulik meeles pidada, et 1% 4 m² suurusest ruudust on pind suurusega 20×20 cm.

Katteväärtuse määramise* puhul on kasulik määrangut järk-järgult täpsustada. Seejuures püüame mõttes koondada kõik analüüsiruudul kas-vavad uuritavasse rindesse kuuluvad taimed ühtekokku nii, nagu kataksid nad osa ruudust lausaliselt. Kõigepealt tuleb otsustada, kas käsitletavasse rindesse kuuluvad taimed katavad rohkem või vähem kui pool analüü-siruudu pindalast. Leidnud, näiteks, et taimed katavad vähem kui pool ruudu pindalast, püüame selgusele jõuda, kas nad katavad rohkem või vähem kui veerand ruudu pindalast jne. — kuni 5% täpsuseni.

Puhma- ja rohurinde kirjeldamisel määratakse iga taimeliigi kohta järgmised näitajad:

1) ohtrus (o):

5 — üliohtralt, valitsevalt (dominandid); sellise hinnangu võib saada antud rindes ainult üks taimeliik, mille isendid esinevad maksimaalse tihedusega, s. t. rohkem neid antud ruudul kasvama enam ei mahuks; ülejäänud liigid jäävad märkamatuks;

4 — ohtralt (kaasdominandid); 2—3 (4) taimeliiki, mis on valitsevad ülejäänute suhtes;

3 — keskmise ohtrusega saatjaliigid;

2 — madala ohtrusega saatjaliigid;

* Katteväärtuse määramiseks on abivahendid, mis võimaldavad seda teha täpsemalt; antud juhul piirdume aga visuaalse hindamise kirjeldamisega.

1 — üksikud isendid;

+ — üks isend.

Igas koosluses ei ole vaja otsida dominante ega kaasdominante; paljudel juhtudel neid pole ning mitmed rinnet moodustavad taimeliigid esinevad ohtrusega «3» kuni «+».

2) v i t a a l s u s (v):

◦ (kraadimärk taimeliigi nimetuse juures) — kidur, nõrk, enamasti ei õitse ega vilju;

* (tärn taimeliigi nimetuse juures) — väga tugev, eriti lopsakas kasv, vahel ka rohke viljumine.

Normaalselt (keskmiste näitajatega) arenenud taimede puhul vitaalsust ei märgita.

Samblarindes määratakse iga liigi katteväärtus (pindala analüüsiaruudust protsentides, mida antud liik oma maapealsete osadega katab); samblarinde puhul on enamasti kõikide liikide katteväärtuste summa võrdne rinde üldkatteväärtusega.

Taimeliigid (kõigis alustaimestikurinnetes), mis esinevad eraldisel, kuid ei satu analüüsiaruutu, tuleb märkida täiendavalt vastava rinde taimede loendisse, kuid ilma kvantitatiivsete näitajateta.

Kui analüüsimisel tuleb ette tundmatuid taimeliike, siis tuleb need kirjelduses tähistada mingi numbriga ning mõned eksemplarid hilisemaks määramiseks kaasa võtta. Kui tundmatu liik on esindatud vaid 1—2 eksemplariga, siis ei tohi tõendusmaterjali võtta juurega, sest tegemist võib olla mõne haruldase, looduskaitse (!) alla kuuluva taimeliigiga.

Taimekoosluse kirjelduse järgi on võimalik määraja abil alati kindlaks teha, missugusesse klassifikatsiooniühikusse antud kooslus kuulub. Määrata saab muidugi ka otseselt, s. t. ilma eelneva kirjeldamiseta, kuid taimkatte kaardistamise puhul ei ole see soovitatav, sest puuduks tõendusmaterjal, mille põhjal oleks võimalik määrangut hiljem kontrollida. Samuti ei saaks uurijad, kes juhivad teistsugustest klassifikatsioonidest, neid kaarte muidu kasutada.

II. TAIMKATTEÜHIKUTE LIIGITAMINE, MÄÄRAMINE JA KUJUTAMINE SUUREMÕÕTKAVALISEL KAARDIL

1. Klassifikatsiooni ühikud

Iga taimkattekaardi aluseks on muidugi taimekoosluste klassifikatsioon, mis määrab kaardistamise ühikud. Taimkattekaart on nende ühikute loodusliku mosaiigi peegelduseks. Ühe ja sama territooriumi taimkatte kohta on võimalik luua mitu erinevat klassifikatsiooni, olenevalt sellest, missugustele tunnustele see on üles ehitatud. Jämedates joontes jaotatakse kõik taimkatte klassifikatsioonid kahte gruppi:

1) fütotsöonoloogilised, mis põhinevad ainult taimekoosluste (fütotsönooside) tunnustel;

2) fütotopoloogilised, mille aluseks on nii taimkatte kui kasvukoha tunnused.

Käesolevas määrajas esitatav klassifikatsioon on loodud fütotopoloogilisel printsiibil ning selle põhiühikuks on kasvukohatüüp, mida määratakse taimekoosluse (liigiline koosseis, rindeline struktuur jne.) ja kasvukoha (muld, veerežiim, asend reljeefil jne.) tunnuste alusel.

Väga lähedased kasvukohatüübid on ühendatud tüübirühmadeks, need omakorda pinnase põhiomaduste alusel (mineraalmullad, turvasmullad jm.) klassideks. Klassid on taimkatte struktuuri järgi grpeeritud kolme rühma: metsad, niidud ja sood, veetaimkond. Eraldi rühmana käsitletakse määrajas maismaa avakooslusi (kaljusid, liivaluteid jt. primaarselt või sekundaarselt paljandunud pinnasega kasvukohti asustavaid taimekooslusi).

Näide:

Metsad

Klass: Arumetsad

Tüübirühm: Palumetsad

Kasvukohatüüp: Pohla-palumets

Kõik kasvukohatüübid ei ole meil küllaldaselt uuritud või pole taimekoosluse väga suure varieeruvuse ning kiire muutumise tõttu (näit. avakoosluste ja inimtegevuse pideva mõju all olevate koosluste — niitude — puhul) eraldatavad võrdselt, ühesuguse täpsusega. Seetõttu on mõnes osas jaotus detailsem, teises üldisem. Nii on madalsoode, siirdesoode ja rabade puhul taimekoosluse dominantide alusel eraldatud veel kasvukohatüübisisesed jaotused — alltüübid; avakooslused (osaliselt ka niidud

ja mõned harva esinevad metsakooslused) on aga klassifitseeritud ainult tüübirühmadeni.

Seoses sellega on kaardistamise põhiühikuks (jaotuseks, mis määrab kaardil antud taimekoosluse värvuse) kas kasvukohatüüp (madal- ja siirdesooded ning rabade puhul) või tüübirühm (kõigil ülejäänud juhtudel).

Kaardistamise põhiühikud on klassifikatsioonisüsteemis (vt. tabel 2) nummerdatud araabia numbritega (kokku 50). Kaardil vastab igale põhiühikule kindel värvusfoon, kusjuures üksteisest tulenevad või sarnastes keskkonningimustes olevad erineva taimkattestruktuuriga tüübirühmad on kujutatud kas teatud värvuse erineva intensiivsusega (näit. arumetsad — intensiivsete värvustoonidega ja neile vastavad (neist tulenevad) sekundaarsed niidud — samade värvuste nõrga tooniga) või erinevate värvimisvõtetega (näit. soomets — lausalise värvuskattega, sama tüüpi lagesoo — sama värvust rõhtviirutusega).

Põhiühikust detailsem jaotus märgitakse kaardile väikeste tähtedega (a, b jne.), mis on ka loendis paigutatud vastavate ühikute ette.

Klassifikatsiooni põhiühikud — kasvukohatüübid — on loendis trükitud rasvaselt (vt. tabel 2).

Määraja abil saame kätte kasvukohatüübi, vastavast tabelist* leiame tema kujutamiski (värv) kaardil; tegime näiteks kindlaks, et meid huvitav taimekooslus osutub pohla-palumetsaks ja et seda kujutatakse kaardil intensiivse oranži värvusfoonina ning tähega «a». Metsade puhul on aga veel oluline näidata antud konkreetset taimekoosluses valitsevat puuliiki (ühes kasvukohatüübis võivad mitmesugustel põhjustel valitseda erinevad puuliigid). Kui lisame kasvukohatüübi nimetusele valitseva puuliigi, saame metsatüübi nimetuse, näiteks: pohla-palumännik, jänesekapsa-laanekuusik jne. Valitsev puuliik peab kajastuma ka kaardil: see märgitakse igale eraldusele tingmärgiga (vt. lisa 3). Segametsade puhul ei ole alati võimalik eraldada üht valitsevat puuliiki, sel juhul märgitakse kaardile kõrvuti kahe (või isegi kolme) puuliigi tingmärgid. Valitsev puuliik märgitakse kaardile ka puisniitude ja -soode puhul (vastava puuliigi tingmärgi olemasolu või puudumise järgi eraldusel saamegi kaardil eristada puis- ja lagekooslusi, kuna värvusfoon on ühte tüübirühma kuuluvatel puis- ja lagekooslustel sama).

2. Ühikute määramine ja piiritlemine

Määraja on üles ehitatud taimekoosluse ja keskkonna tunnuste põhjal. Seega eeldab selle kasutamine kõrgemate taimede ja tähtsamate metsasammalde tundmist ning turbasammalde eristamise oskust teistest samblarühmadest, ettekujutust taimekoosluste rindelise struktuurist ning vähemalt minimaalseid teadmisi mullast (näit. tuleb osata eristada turvast

* Tehnilistel põhjustel ei olnud võimalik käesolevas brošüüris värvitabelit trükkida.

mineraalpinnasest, mõõta turbahorisondi түsedust, määrata mulla «keemise» sügavust, teha vahet leede- ja kamar-karbonaatmuldade vahel).

Määrajas antakse iga kasvukohatüübi kirjelduse juures ka vastavad mullaerimid, metsade puhul metsa boniteet ja teisi tunnuseid, mis aitavad määrangut täpsustada ning kontrollida, kuid mille mittetundmine ei tee määraja kasutamist võimatuks.

Määrajat on võimalik kasutada ka lihtsalt enesekontrolliks. Sel otstarbel on määramistabelites laialipillatult esitatud tunnused antud teistkordselt kaardistamise põhiühiku kirjeldusena. Seega ei ole määramist vaja alustada alati tabelite algusest, seda võib teha ka n.-ö. poolelt teelt, kui määraja kasutajal on vastavaid eelteadmisi.

Tüübirühmade ja kasvukohatüüpide ühe olulisema eristamistunnusena on määrajas toodud taimekoosluste liigiline koosseis, seejuures on püütud tuua vastavale tüübile kõige iseloomulikum taimeliikide rühm. Väga tihti tehakse viga sellega, et võetakse need liikide loetelud ainsaks aluseks ja jäetakse kõrvale teised tunnused. Vähe on niisuguseid liike, mis esinevad ainult ühes tüübirühmas (näit. keratarn rabastuvates metsades, alsstarn ja alpi jänesvill siirdesoodes jmt.). Enamik taimeliike võib esineda mitmes tüübirühmas, kasvades seejuures ühtedes elujõulisemalt kui teistes. Näiteks kasvab pohl, palu-, kõdusoo-, laane-, loo-, sürja-, siirdesoo- jt. metsades ning võib seejuures olla domineerivaks liigiks kolmes kasvukohatüübis: pohla-palu-, pohla-loo- ja pohla-kõdusoometsas. Kui antud juhul otsustaksime kasvukohatüübi üle ainult pohla järgi (peale selle on ka puurindes kõigil kolmel juhul sama dominant — mänd!), siis poleks võimalik kolme eespool toodud kasvukohatüüpi eristada. Tegelikult kuuluvad need kasvukohatüübid mitte ainult erinevatesse tüübirühmadesse (kaardistamise põhiühikutesse), vaid osaliselt ka erinevatesse klassidesse, kuna esimene neist on levinud leedemuldadel, teine õhukestel tüüpilistel kamar-karbonaatmuldadel (pael) ja kolmas kuivendatud turbamuldadel. Pohl kasvab neis kõigis hästi seetõttu, et need metsad on valgusküllased, happelise metsakõduga ning suhteliselt vaesed ja kuivad nõudlikumaile liikidele, mis võiksid olla pohlale konkurendiks.

Erandjuhtudel (karjatamise, metsa tugeva harvendamise, põlemise jm. tagajärjel) võib mõni antud tüübis tavaliselt domineeriv taimeliik esineda koosluses väga vähesel arvul või isegi puududa. Nii võivad näiteks pohlatüübis valitseda hoopis kõrrelised (s. t. pohlamännik võib vahel olla ka pohlata). Määraja koostamisel ei ole aga võimalik arvestada erandlikke nähtusi, vaid normaalsetes tingimustes ilmnevaid tunnuseid. Mingi ühe tunnuse varieerumise korral on võimalik koosluse kuuluvust ühte või teise kasvukohatüüpi siiski määrata, kui arvestada koosluse kui terviku paljusid tunnuseid: taimekoosluse struktuuri, kõigi rinnete kogu liigilist koosseisu (kaasa arvatud ka väga väikese ohtrusega liigid), mullaprofiili, niiskustingimusi jm., silmas pidades mitmesuguste tunnuste kõrvalekaldu mist normaalsest inimese regulaarse tegevuse ja juhuslike mõjutuste tagajärjel. Siit tuleneb väga oluline järeldus: taimkatteühikuid ei saa määrata ainult ühele tunnusele toetudes, vaid arvestada tuleb võimalikult rohkem nii taimkatte enda kui keskkonna tunnuseid.

Naaberkooslustevahelised üleminekuvööd on vaid üheks näiteks pindalalt väga väikeste konkreetsete koosluste kohta, mida kasutatav kaardimõõt ei lase eraldusena kaardile kanda. Sama raskus ilmneb taimkatte kompleksisuse puhul (s. o. teatud kooslustüüpide või nende fragmentide seaduspärase vaheldumise korral mingil maa-alal) siis, kui komplekse moodustavad konkreetsete kooslused on pindalalt väikesed.

Niisugust taimkatte kompleksust on teatud juhtudel arvestatud juba taimekoosluste klassifitseerimisel, sest mõned kaardistamisühikud on oma olemuselt kompleksed, s. t. nad sisaldavad endas juba kompleksset taimkatet, näiteks: siirdesood on madal-soo- ja rabataimestiku kompleksid; rabad — älve- ja peenrataimestiku ning laugaste kompleksid; lodumetsad — mätaste ja vesiste lohkude taimestiku kompleksid;

Peale selle esineb kompleksust kõikjal nii reljeefist ning muudest keskkonnateguritest kui ka inimese tegevusest tingituna, näiteks väikesed siirdesoolaigud tugevasti liigestatud reljeefiga nõmmemetsa-alal väikestes nõgudes või väikese pindalaga metsafragmentid puisniidul. Niisugustel juhtudel kantakse kaardile kompleksis pindalalt valitsev kooslus, märkides eralduse tähise juurde täрни, mis näitab, et antud eraldus erineb millegi poolest tavalisest (näit. sambliku-nõmmemetsa puhul märgitakse intensiivselt kollasele foonile mitte «a» vaid «a*»); kaardi juurde lisatavas kirjelduses aga selgitatakse tärniga tähistatud eralduse tegelikku olemust missuguse kaardistamisühiku fragmente kaardieraldusel kujutatud kooslus sisaldab ja kui suure pindala (protsentides) nad eralduse kogupindalast haaravad.

3. Kultuuristatud koosluste määramine

Tuleb silmas pidada, et siin kasutatav klassifikatsioon hõlmab ainult looduslikku taimkatet ja selle mitmesuguste kasutusviisidega muudetud variante.

Karjatatavad taimekooslused, kus looduslik taimkate on osaliselt säilinud (karjatamise I ja II aste), märgitakse kaardile vastava loodusliku koosluse värvusfooniga, millele kantakse musta tušiga karjatamismärk (vt. lisa 3).

Kultuurkarjamaad ja kultuurheinamaad, samuti tugevasti karjatatud niidud ja metsanoorendikud, kus looduslik taimkate on hävinud, paigutatakse kokkuleppeliselt karjatatavate metsade või kultuurniitude ja karjamaade rühmadesse ning märgitakse kaardile diagonaalviirutusega valgel foonil. Diagonaalviirutuse värvus sõltub sellest, kas tegemist on kooslusega mineraalmullal või kuivendatud turvasmullal: esimesel juhul on viirutus salumetsade värvust (puudeta koosluse puhul vastavalt lubjarikaste aruniitude värvust), teisel juhul kõdusoometsade (või vastavalt kõdusoode) värvust.

Kuivendatud sootaimkatte puhul eristatakse kolme kuivendusastet:

I — looduslik sootaimkate peaaegu täielikult säilinud (kuivendus-

süsteem on alles hiljuti rajatud või pole olnud efektiivne); kaardile kuivenduse I astet ei märgita;

II — looduslik sootaimkate osaliselt säilinud (kuivenduse mõju pole olnud tugev); kaardil märgitakse antud põhiühiku värvusfoonile musta tušiga kuivendusmärk;

III — looduslik sootaimkate hävinud: a) asendunud arumetsade või vastavate aruniitude liikidega või b) asendatud kultuurkooslustega (kultuurniidud ja -karjamaad kuivendatud soodel).

Esimesel juhul on tegemist kõdusoometsade või kõdusoodega*, mis omavad eri tüübirühmadena eri värvuse; teisel juhul on tegemist kultuurkooslustega, mis märgitakse kõdusoovärvust diagonaalviirutusega valgeil foonil.

Kuivenduse puhul on oluline märkida:

1) proovitüki kaugus lähimast kuivenduskraavist;

2) kuivenduskraavide seisund: kas need on a) hästi korrastatud (puhastatud), b) kohati ummistunud või c) kinni kasvamas; kõigest sellest oleneb kuivendatud ala taimkatte edasine arenemine.

Niitmine on niitude ja puiniitude püsimise oluliseks tingimuseks. Niitmise katkestamisel algab võsastumine ja niit lakkab olemast. Seetõttu valitseb niidu puhul normaalne olukord siis, kui niitmine on regulaarne (iga-aastane lausaline üleniitmine), s. t. inimtegevuse mõju on maksimaalne (III aste). Sageli esineb niitmist laiguti või mitte igal aastal (II aste): niidul on siis rohkesti kulu või laiguti noort võsa. Niitmise I astme puhul (harv juhuslik niitmine) toimub niidu üldine võsastumine halli lepa, kase või haavaga. See peab kajastuma ka kaardil, kuhu märgitakse vastavate puuliikide madalad tingmärgid (vt. lisa 3).

Raiestikud (raie III aste) märgitakse kaardile vastava metsa värvusega, millele kantakse musta tušiga raiemärk (vt. lisa 3). Peale lageraie esineb aga ka osalist puude väljaraiumist, mis tuleb kirjelduses tingimata ära märkida:

I aste — üksikud puud välja raiutud (sanitaarraie, nõrk põimendus-raie);

II aste — mets hõrendatud (tavaline hooldusraie: valgustus-, puhastus- või harvendusraie); see tingib kohati niidutaimede sissetungi alus-taimestikku.

Kaardile raie I ja II astet ei märgita,

Põllud, juurviljaaiad ja õuemaad jäetakse kaardil valgeks.

* Looduslikke kõdusooniite praktiliselt ei esine. Kuivendatud sood on enamasti kasutusel karjamaadena või need on muudetud kultuurniitudeks.

III. TAIMKATTEÜHIKUTE MÄÄRAJA

1. Maismaa taimkond (kaasa arvatud ranniku- ja siseveekogude kalda-roostikud) 2
- Veetaimkond (välja arvatud roostikud) lk. 50
2. Taimekooslused primaarselt või sekundaarselt paljandunud pinnasel: kaljudel, kiviklibul, kruusal, lahtistel liivadel (nii sisemaal kui rannikul) ja savipinnasel mererannikul; taimkate hõre või katab pinnast laiguti, alati nähtav osaliselt katmata substraat. Avakooslused lk. 48
- Pinnast katvad taimekooslused mitmesuguse tiheduse, kõrguse ja struktuuriga, erineva tüseduse ja koosseisuga muldadel 3
3. Puudega taimekooslused, kusjuures puurinde liituvus on vähemalt 0,3 (lisaks kuuluvad siia ka raieistikud*). Metsad lk. 20
- Lagedad või hõreda puurindega taimekooslused, viimasel juhul on puurinde liituvus alla 0,3. (Puis-)niidud ja (puis-)sood lk. 37

* Raieistikud loetakse samasse kasvukohatüüpi, kuhu kuulus maharaiutud mets. Viimase kasvukohatüüpi tuleb raieistike puhul määrata aga kaudsel teel: 1) reliktide meetodil (raieistikule püsima jäänud metsataimede järgi); 2) võrdlusmeetodil (jälgida raieistikuga piirnevaid sama reljeefi ja niiskustingimustega metsakooslusi; võib oletada raieistike kuumist metsaga samasse kasvukohatüüpi).

Mõlemale meetodile on täienduseks mullaprofiili kirjeldused.

METSAD

1. Metsad turbamuldadel (turbahorisoni tusedus vähemalt 0,3 m; kuivendatud metsades vähemalt 0,1 m).

III klass: Soometsad lk. 32

— Metsad mineraalmuldadel või turvastunud mineraalmuldadel (turbahorisoni tusedus alla 0,3 m, kuivendatud metsades <0,1 m) . . . 2

2. Metsad kuivadel kuni niisketel mineraalmuldadel (turvas puudub täiesti).

I klass: Arumetsad lk. 20

— Metsad niisketel kuni märgadel turvastunud mineraalmuldadel (mõnikord turvast vaid laiguti).

II klass: Soostunud metsad lk. 30

I ARUMETSAD

1. Männimetsad või männi valitsevusega metsad 2

— Kuuse või lehtpuude valitsevusega metsad 6

2. Kuivad männikud liival või kergel saviliival; rohurinne hõre; valitsevad kääbuspõõsad või samblad-samblikud 3

— Teistsugused metsad 4

3. Alustaimestik valitsevad põdrasamblikud, leesikas, kanarbik, vähesel hulgal leidub lamba-aruheina, võnk-kastevart, palu-härgheina.

Nõmmemetsad lk. 29

— Alustaimestik valitseb pohl (metsahäiludes ning noorendikes võib esineda kohati rohkesti ka kanarbikku ja kõrrelisi).

Palumetsad lk. 28

4. Männikud või männi-kuuse metsad karbonaatsetel muldadel (muld «keeb» kõrgemal kui 0,3 m, vahel pinnal) 5

— Männikud või männi-kuuse metsad karbonaadivabadel muldadel (leetmuldadel) (muld ei «kee» kogu horisoni ulatuses). Alustaimestik rohelistes metsasamblad, palu-härghein, häiludes kilpjalg, niiskemates metsades väheviljuv mustikas.

Palumetsad lk. 28

Märkus: tihedama rohurinde korral (metskastik, kuldvits, lillakas jt) vt. laanemetsad, lk. 27.

5. Metsad õhukestel muldadel pael või paerähal.

Loometsad lk. 24

— Metsad õhukestel (erodeerunud) muldadel karbonaatsel moreenil (oosidel, moreenkühmudel, lainjail moreentasandikel).

Sürjametsad lk. 25

6. Kuusikud või kuuse-segametsad 7
 — Lehtpuumetsad (koosseisus võib esineda ka mõni kuusk) . . . 10
 7. Kuuse-segametsad (kase, haava, harvemini vahtra ja pärnaga, erandjuhul — tammikud) sügavatel karbonaatsetel muldadel (leostunud, tüüpilised, harvemini leetunud kamar-karbonaatomullad; «keemine» kõrgemal kui 0,6 m), enamasti tugeva põõsarindega: sarapuu, sõstrad, harilik kuslapuu, näsiniin; puhmarinne tavaliselt puudub; rohurinne lopsakas ja liigirikas: sõnajalad, saluhein, longus helmikas, siumari, kevadine kurelääts, sinilill, kopsurohi, metspipar, salu-tähthein, kohati seljarohi ning naat; samblarinne nõrk (raunik, tähtsamblad, kähar salusammal) või puudub.

Salumetsad lk. 26

- Kuusikud ja kuuse-segametsad karbonaadi vaestel muldadel (leetunud kamar-karbonaatomullad ja kamar-leetmullad; «keemine» allpool 0,6 m või puudub); põõsarinne hõre või puudub (erandina võib metsaservadel ja hõredates metsatukkades olla tihe alusmets pihlakast). 8
 8. Alustaimestikud leidub sinilille, koldnõgest, metspipart jt. salumetsade liike (vt. p. 7); hõre põõsarinne magesõstrast, harilikust kuslapuust.

Salumetsad lk. 26

— Alustaimestik nimetatud salutaimedeta 9

9. Kuusikud või kuuse-segametsad (kase ja männiga) nõrgalt kuni keskmiselt leetunud leedemuldadel (tihti endistel põllumaadel). Põõsarinne hõre: pihlakas, paakspuu, magesõstar, häiludes vaarikas; rohu-puhmarinne madal, mitmesuguse tihedusega (üldkatteväärtus vähemalt 50%): jänesekapsas, leseleht, laanelill, kolmis-sõnajalg, maasikas, lillakas, või lopsakam: eelmistele lisanduvad mustikas, metskastik, kuldvits, sookoortubakas, maikelluke; samblarindes on põhiliseks liigiks metsakäharik.

Laanemetsad lk. 27

- Kuusikud (vahel kase või männiga) leedemuldadel või nõrgalt gleistunud muldadel. Pidev sammalkate (palusammal, laanik, lainjas kaksikhammas), sellel kidur mustikas, kohati rohkelt võnk-kastevart, palu-härgheina ja kattedekolda, väga väikese ohtrusega leselehte, laanelille, jänesekapsast; põõsarinne puudub.

Palumetsad lk. 28

10. Lehtpuumetsad laialehistest puuliikidest (tamm, pärn, jalakas, vaher jt.) või nende lisandiga, kusjuures valitsevaks puuliigiks võib olla hall lepp 11
 — Hall-lepikud karja- ja jäätmaadel, sanglepikud rannikualadel; iga-sugused kaasikud, haavikud 13

11. Laialehised metsad vääriskuulidega (jalakas, künnapu, saar, vaher, tamm) jõgede ja ojade ülejutatavatel lammidel kamar-alluviaalmuldadel. Kaasajal domineerib puurindes sageli hall lepp (sekundaarsed metsad).

Lammimetsad lk. 29

- Teistsugused metsad 12
12. Tamme-, pärna-, vahtra-, jalakametsad huumusrikastel rähkmuldadel (paeklibul) või sügavatel tüüpilistel ja leostunud kamar-karbonaatmuldadel. Väikesed pargiilmelised metsatukad paealuspõhjal Põhja- ja Lääne-Eestis ning saartel, klindialused metsad.

Pangametsad lk. 27

- Laialehised metsad sügavatel leostunud ja nõrgalt leetunud kamar-karbonaatmuldadel sisemaal 7
13. Noorendikud ja keskealised (kuni 30-aastased) metsad* 14
- Eelküpsed ja küpsed metsad 22
14. Hall-lepikud 15
- Sanglepikud mererannikul, kaasikud, haavikud 17
15. Hall-lepikud kõrgekasvuliste rohttaimedega: ojamõõl, angervaks, kõrvenõges, naat jne., kohati rohkelt vaarikat 16
- Hall-lepikud karjamaadel: tugevalt tallatud, rohkete karjamaataimedega** 23
16. Kõrgekasvuliste rohttaimede all leidub jänesekapsast, võsaülast, leselehte, laanelille jt. laanemetsade liike.

Laanemetsad (noorendik) lk. 27

- Kõrgekasvuliste rohttaimede all leidub peale ülal loetletud laanemetsaliikide veel sinilille, metspipart, kopsurohtu, koldnõgest jt. salumetsade liike.

Salumetsad (noorendik) lk. 26

17. Sanglepikud mererannikul; alustaimestik väga hõre (üksikud liivade taimed — luidetel) või koosneb karjamaa- ja lepikutaimedest (naat, sõnajalad, ojamõõl, kõrvenõges).

Rannametsad (peale sanglepa võib esineda ka tamm jt. puuliike; piiratud levikuga väheuuritud tüübi-

* Kõigi sekundaarsete, s. o. jäätmaid ja endisi raieistikke asustavate metsanoorendike määramisel tuleb peale otseste diagnostiliste tunnuste kasutada kontrolliks võrdlusmeetodit: jälgida naabruses, samades reljeefi-, mullastiku- ja niiskustingimustes olevaid küpseid metsakooslusi (võib oletada noorendike kuuluvust samasse kasvukohatüüpi või vähemalt tüübirühma).

** Karjamaataimedeks loetakse taimeliike, mis esinevad looduslikus taimkattes vähese ohtrusega või puuduvad, karjatatavates metsades ja niitudel aga valitsevad: luht-kastevars, kerahein, käbihein, karu- ja tuli-ohakas, silmarohud, kamarad, võilill, kibetulikas jt.

rühm, mille kohta ei ole esialgu võimalik anda lähemat iseloomustust ning detailsemat jaotust).

- Kaasikud, haavikud 18
18. Haavikud ja kaasikud kinnistuvatel või kinnistunud sisemaa liivaluuteil (liivadel või leedemuldadel).

Nõmmemetsad (noorendik) lk. 29

- Haavikud ja kaasikud karbonaatsetel või karbonaadivaestel kamar-muldadel 19
19. Haavikud ja kaasikud karbonaatsetel muldadel (kamar-karbonaatmuldadel) 20
- Haavikud ja kaasikud karbonaadivaestel muldadel (leede- ja kamar-leetmuldadel) 21
20. Kaseharvikud männi järelkasvuga õhukestel kuivadel kamar-karbonaatmuldadel; alustaimestikis harilik hiirehernes, keskmine ristik, longus põisrohi, värvmadar, verev kurereha, kassikäpp, harilik pune jt. kuivade ja lubjarikaste kasvukohtade liigid.

Sürjametsad (noorendikud ja keskealised metsad) lk. 25

- Kase-haava metsad kuuse järelkasvuga sügavatel värsketel (või niisketel) muldadel; rohurindes kõrreliste jt. niidutaimede kõrval (mida on noorendikes kohati väga rohkesti) sinilill, kopsurohi, metspipar, koldnõges, longus helmikas või rohkelt sõnajalgu (viimaste hulgas tihti maarjasõnajalg).

Salumetsad (noorendikud ja keskealised metsad) lk. 26

21. Kaasikud või haavikud männi järelkasvuga. Alustaimestikis kanarbik, pohl, palu-härghein, look-kastevars, kilpjalg, niisketes lohkudes mustikas.

Palumetsad (noorendikud ja keskealised metsad, esinevad harva) lk. 28

- Kaasikud või haavikud kuuse järelkasvuga. Alustaimestikis metskastik, kuldvits, võsaülane, jänesekapsas, leseleht, mustikas (ning mitmesugused niidutaimed).

Laanemetsad (noorendikud ja keskealised metsad) lk. 27

22. Sanglepikud mererannikul 17
- Haavikud ja kaasikud 23
23. Kase- ja haavametsad ning hall-lepikud karjatatavatei aladel. Rohkesti kõrrelisi ja karjamaataimi (vt. joonealune** lk. 22). Nende metsade lähtetüüpi, milleks on enamasti laane- ja salumetsad, on raske määrata; tavaliselt tuleb siin kasutada samu meetodeid, mis noorendiku puhul: võrdlus (vt. joonealune* lk. 22) ja reliktide meetodit, s. o. tüübi määramist karjamaataimede kõrval leiduvate üksikute looduslike metsataimede järgi (nagu tavaliste hall-lepikute puhul vt. lk. 22).

punkt 16). Kui alustaimestik on puuduvad täiesti loodusliku salu- või laanemetsa taimed, siis nimetame need metsad kokkuleppeliselt karjatatavateks metsadeks ning märgime kaardile järgmiselt: valgel foonil põikiviirutus salumetsade värviga.

— Haavikud ja kaasikud looduslikus olukorras (karjatamise mõjuta, normaalse liituvusega, looduslike metsataimedega) 7*

1. LOOMETSAD

Pael või paerähal, kuivadel kuni värsketel õhukestel huumus-karboonaatmuldadel (lubika-loometsad soostunud kamarmuldadel). Männikud (V—V^a boniteet) või männi-kuuse metsad (III—V boniteet); põõsarinne tavaliselt hõre ja madal (välja arvatud tihe sarapuuvõsa sarapuu-loometsades): kadakas, sarapuu, pihlakas, harilik kuslapuu, tuhkpuu, kibuvits, verev kontpuu, türnpuu, viirpuud, pooppuu; puhmarindes leesikas, pohl või rinne välja kujunemata; rohurinne kidur, lubjalembesed taimeliigid: angerpist, lootimut, verev kurereha, värv-varjulill, lubikas, nurmenukk jne., neile kaasnevad kuivalembesed vähenõudlikud liigid, nagu kassikäpp, harilik kukehari, nõmm-liivatee jt.; samblarinne moodustab tavaliselt pideva katte (välja arvatud lubika-loometsad): palusammal, looehmik, samblikud.

1. Männikud (harvemini kuusikud) kuivadel väga õhukestel rähksetel muldadel (mullakihi tusedus kuni 20 cm) liigivaese ja kidura alustaimestikuga 2
- Männikud, kuusikud, tammikud kuivadel kuni värsketel rähksetel muldadel (mulla tusedus 20—30 cm), liigirohke alustaimestikuga, või soostunud kamarmuldadel — liigivaese alustaimestikuga 3
2. Väga kuivad, madala tootlikkusega (V—V^a boniteet) ja kidura alustaimestikuga männikud (männid tavaliselt kõveratüvelised); põõsarinne puudub või esinevad hõredalt kadakas ja pihlakas; puhmarinne: laiguti leesikat, vähese ohtrusega pohla; rohurinne puudub või on hästi kidur ja hõre: kassikäpp, värv-varjulill, angerpist, verev kurereha, lubikas; samblarinne tugevalt arenenud, pideva katte moodustavad põhiliselt s a m b l i k u d: põdrasamblikud, islandi samblik; sammaldest — palusammal, looehmik.

Kasvukohatüüp: **Sambliku-leesika loomets**

- Kuivad männikud, männi-kuuse segapuistud või kuusikud (IV boniteet); põõsarinne hõre: kadakas, verev kontpuu, pihlakas, magesõstar; puhmarindes pohl (laiguti); rohurinne liigirohkem eelmisest, lisanduvad sini-

* Jätkates määramist punktist 7, ei tule arvestada seal antud puurinde koosseisu (kuusikud ja kuuse-segametsad), vaid määrata antud kaasiku või haaviku kasvukohatüüp vastavalt alumiste rinnete ja mulla tunnustele.

lill ja maasikas; samblarinne annab pideva katte: laanik, metsakäharik, palusammal, samblike osatähtsus väike.

Kasvukohatüüp: **Pohla-loomets**

3. Metsad kuivadel kuni värsketel keskmise sügavusega kamar-karbonaatmuldadel; männikud, kuusikud, vahel tammega (III—IV boniteet); põõsarinne liigirikas: sarapuu, kadakas, verev kontpuu, lodjapuu, viirpuu, näsiniin, pooppuu, türnpuu, kibuvits; puhmarinne tavaliselt puudub või esineb hõredalt pohla; rohurinne liigirikas: jänesekapsas, maasikas, sinilill, angerpist, naat, nurmenukk, laialehine kareputk, metkastik, sulg-aruluste jt., samuti enamik eelmistes kasvukohatüüpides esinenud liikidest; pidev sammalkate: palusammal, metsakäharik, laanik.

Kasvukohatüüp: **Sinilille-sarapuu loomets**

- Metsad ajuti niisketel või märgadel (suvel tihti läbikuivavatel) õhukestel karbonaatsetel muldadel (huumushorizont 5—15 cm), enamasti sulg-lohkudes; männikud, vähem kuusikud ja kaasikud (IV—V^a boniteet); põõsarinne puudub, vahel esineb hõredalt kadakat; puhmarinne tavaliselt puudub; rohurinne liigivaene: lubikas, vesihaljas tarn, punanupp; samblarinne nõrk, ebäühtlane.

Kasvukohatüüp: **Lubika-loomets**

2. SÜRJAMETSAD

Karbonaatsel moreenil, kuivadel õhukestel tüüpilistel kamar-karbonaatmuldadel; männikud ja männi-kuuse segametsad, harva kuusikud (II—III boniteet); põõsarinde kadakas, harilik kuslapuu, magesõstar, kohati rohkelt sarapuud; puhmarinne puudub või esineb hõredalt pohla ja mustikat; rohurinne liigirohke, kuid tihti hõre — lubja- ja kuivalembesed taimed: metsülane, mägiristik, keskmine ristik, verev kurereha, jänesekapsas, sinilill, maasikas, harilik ja külmamailane (paljud liigid ühised loometsaga); samblarindes palusammal, looehmik, metsakäharik.

1. Väga kuivad hõredad männikud (III boniteet); põõsarinne puudub või esineb üksikuid kadakaid; rohurinne kidur, madal: kevadtarn, kassikäpp, karvane hunditubakas, harilik hiirehernes, metsülane, keelikurohi, harilik mailane, harilik pune, hõbemarann, mägiristik, hobumadar; samblarindes palusammal, looehmik. Noorendikes männi kõrval kask.

Kasvukohatüüp: **Kassikäpa-sürjamets**

- Heakasvulise puurindega männikud, kuusikud ja männi-kuuse segametsad (I—II boniteet) lopsaka alustaimestikuga; põõsarinne hõre: sarapuu, harilik kuslapuu, magesõstar; puhmarindes hõredalt pohla ja mustikat; rohurinne liigirohke: longus helmikas, lääne-lõhnhein, aas-

kaer, mägitarn, verev kurereha, metsülane, sinilill, maasikas, värv-
madar, kuldkann, angerpist, külmamailane, nurmenukk, häiludes kilp-
jalg; samblarindes metsakäharik, looehmik, palusammal.
Noorendikud rohke maasika ja kõrrelistega.

Kasvukohatüüp: **Sarapuu-maasika sürjamets**

3. SALUMETSAD

Karbonaatsel moreenil, värsketel (niisketel) nõrgalt leetunud või leos-
tunud kamar-leet- ja kamar-karbonaatmuldadel; kuusikud (I—II boniteet)
või kuuse-kase-haava segametsad (vahel tamm, saare või pärnaga); põõsa-
rindes sarapuu, sõstrad, näsiniin, kuslapuu; puhmarinne enamasti puudub,
vahel hõredalt kidurat mustikat või pohla; rohurinne lopsakas ja liigi-
rohke: sinilill, metspipar, koldnõges, seljarohi, naat, soo-koertubakas, rik-
kalikult sõnajalgu; samblarinne nõrk: raunik, kähar salusammal, tähtsamb-
lad, metsakäharik.

1. Kuusikud (vähese kasega) (I boniteet) värsketel nõrgalt leetunud
kamar-leetmuldadel; põõsarinne väga hõre: magesõstar, harilik kusla-
puu; puhmarinne puudub või esineb hõredalt mustikat; rohurinne
madal, tihe: jänesekapsas, leseleht, lillakas, võsaülane, jänesesalat, väi-
kese ohtrusega sinilill, koldnõges, metspipar, kopsurohi,
samblarinne enam-vähem kattev: metsakährik.

Noorendikud: sinilille-ülase lepikud, haavikud, kaasikud (vahel rohke
metskastikuga).

Kasvukohatüüp: **Sinilille-ülase salumets**

Märkus: Üldilmelt sarnaneb sinilille-ülase salumets rohkem laane-
metsadele ning ongi tegelikult üleminekutüübiks laane- ja salumetsade
vahel; salumetsade tüübirühma on sinilille-ülasmetsad paigutatud salu-
metsadele iseloomulike liikide (sinilill, kopsurohi, metspipar jt.) esinemise
tõttu neis.

— Kuuse-segametsad tugevama põõsarinde ja kõrgekasvulise lopsaka
rohurindega 2

2. Kuuse-segametsad (kuusk, kask, haab, harvem pärn, tamm) värsketel
sügavatel kamar-karbonaatmuldadel (tihti ooside ning moreenseljakute
lagedel ja nõlvadel); põõsarinne väga tugev: sarapuu, vahel pärn, hari-
lik kuslapuu, näsiniin, sõstrad jne.; puhmarinne tavaliselt puudub;
rohurinne liigirohke, lopsakas: kopsurohi, sinilill, metspipar, koldnõges,
imekannike, kevadine kureläätš, siumari, ussilakk, maarjasõnajalg, lon-
gus helmikas; samblarinne enamasti puudub.

Noorendikud: sinilille-sõnajala lepikud, haavikud, sarapikud.

Kasvukohatüüp: **Sarapuu-salumets**

- Kuuse-segametsad (sageli lehtpuude ülekaaluga) niisketel muldadel 3
3. Kase-kuuse-haava metsad (vahel saarega) niisketel nõrgalt leetunud kamar-leetmuldadel; põõsarinne nõrgalt välja kujunenud: paakspuu, harilik lodjapuu, näsiniin, sõstrad; puhmarinne puudub; rohurinne sõnajalgaderohke: maarja-, naiste-, ohtene, ahtalehine sõnajalg, muudest rohttaimedest saluhein, soo-koertubakas, angervaks; samblarinne puudub või esineb hõredalt tähtsamblaid, roossammalt, maksasamblaid.

Noorendikud: sõnajalakaasikud (-haavikud).

Kasvukohatüüp: **Sõnajala-salumets**

- Kase-kuuse-haava metsad pärna ja saarega niisketel leetunud kamar-karbonaatmuldadel; põõsarinne tugevam kui eelmises kasvukohatüübis: sarapuu, näsiniin, harilik lodjapuu, sõstrad; puhmarinne puudub; rohurinne lopsakas: seljaro hi, naat, saluhein, salu-tähthein, seakapsas; samblarinne puudub või väga nõrk: kähär salusammal, tähtsamblad.

Kasvukohatüüp: **Seljarohu-naadi salumets**

4. PANGAMETSAD

Pargiilmelised metsad huumusrikastel rähkmuldadel, klibul (Puhtus) ja leetunud **kamar-karbonaatmuldadel** (klindialused metsad); suurimedes tamm, pärn, vaher, jalakas, künnapuu, saar jt. laialehised puuliigid ning üksikud kuused (klindialustes metsades rohkelt halli ja sangleppa); tugev põõsarinne: sarapuu, harilik kuslapuu, paakspuu, türnpuu, magesõstar; puhmarinne puudub; rohurinne liigirohke ja kõrgekasvuline: naat, sinilill, lõhnav varjulill, kopsurohi, siumari, metspipar, kohati hammasjuur ja karulauk; samblarinne nõrk: metsakäharik, kähär salusammal, tähtsamblad.

Väikeste laikudena ning kitsa klindialuse ribana levinud, peamiselt Põhja- ja Lääne-Eestis.

5. LAANEMETSAD

Liivsavil ja saviliival, värsketel keskmiselt kuni tugevasti leetunud leede- ja kamar-leetmuldadel; kuusikud, kuuse-kase ja kuuse-männi segametsad ning männikud (I—II boniteet); põõsarinne nõrgalt välja kujunenud: pihlakas, paakspuu, magesõstar, harilik kuslapuu; puhmarinne puudub (jänese kapsa) või hästi välja kujunenud (mustika kasvukohatüübis); rohurinne enamasti tugev, kattev: jänese kapsas, leseleht, kolmissõnajalg, võsa-ülane, maasikas, metskastik, jänese salat jt.; pidev sammalkate: metsakäharik, palusammal, laanik.

1. Puhtad kuusikud või kuusikud kasega, kuuse-männi segametsad või männikud (tihti endistel põllumaad); põõsarindes hõredalt pihlakas, magesõstar; puhmarinne väga nõrk või puudub; rohurinne madal, kuid

tihe: jänesekapsas, leseleht, maasikas, laanelill, lillakas, jänesesalat, kolmissõnajalg, võsaülane; samblarinde metsakäharik, laanik, palusammal.

Noorendikud: ülase või metskastiku lepikud, haavikud, kaasikud.

Kasvukohatüüp: **Jänesekapsa-laanemets**

- Kuusikud kasega, kuuse-männi metsad ja männikud; põõsarindes paakspuu, pihlakas; puhmarinne hästi välja kujunenud: mustikas, hõredalt pohla; rohurinne lopsakam jänesekapsatüübi omast, lisanduvad metskastik, kuldvits, maikelluke, soo-koertubakas, ohtene ja naistesõnajalg, aasosi; samblarinne katkendlik: metsakäharik, palusammal, laanik.

Noorendikud: metskastiku-mustika kaasikud (haavikud).

Kasvukohatüüp: **Mustika-laanemets**

6. PALUMETSAD

Liival ja kergel saviliival, hästi dreneeritud eluviaalsetel aladel, kuivadel kuni värsketel (mustikapalud niisketel) nõrgalt kuni tugevasti leetunud leedemuldadel; männikud, männi-kuuse segametsad ja kuusikud (II—III boniteet); põõsarinne nõrk (pihlakas, kadakas) või puudub; puhmarinne tugev (pohlast) või kidur (mustikast); rohurinne kidur või puudub; samblarinne tugev: palusammal, lehviksammal, laanik, lainjas kaksikhammas, islandi samblik.

1. Puhtad männikud kuivadel nõrgalt kuni keskmiselt leetunud leedemuldadel; põõsarinne puudub või esinevad üksikud kidurad pihlakad; puhmarinne tugev: pohl, mustikas, noortes metsades ja häiludes ka kanarbik; rohurindes palu-härghein, häiludes kilpjalg, võnk-kastevars; pidev sammalkate: palusammal, lainjas kaksikhammas, samblikud.

Noorendikud: kanarbikumännikud (vahel kasega).

Kasvukohatüüp: **Pohla-palumets**

- Männi-kuuse segametsad või kuusikud (vahel kasega) 2
2. Männi-kuuse metsad kuivadel kuni värsketel keskmiselt kuni tugevasti leetunud leedemuldadel; põõsarinne puudub; puhmarinne puudub või on väga nõrk: mustikas, pohl; rohurinne samuti puudub või on väga hõre: võnk-kastevars, palu-härghein, öövilge; pidev sammalkate: palusammal, laanik, lehviksammal, lainjas kaksikhammas.

Noorendikud ja keskealised metsad — männikud (kaasikud) look-kastevarrega, vahel rohke kilpjalaga.

Kasvukohatüüp: **Sambla-palumets**

- Männi-kuuse metsad või kuusikud niisketel tugevasti leetunud või gleistunud muldadel; puhmarinne tugevam eelmisest: mustikas, pohl; rohurinne sageli puudub, vahel esineb hõredalt kattetoldä, leselehte,

palu-härgheina, sinihelmikate; pidev sammalkate: laanik, palusammal, lainjas kaksikhammas.

Noorendikud: mustikakaasikud (tihti sinihelmikaga).

Kasvukohatüüp: **Mustika-palumets**

7. NÖMMEMETSAD

Setteliivadel ning sisemaa- ja rannikuluidetel, kuivadel nõrgalt kuni tugevasti leetunud leedemuldadel; IV—V^a boniteedi männikud; põõsarinne puudub või esineb hõredalt kadakat; puhmarindes laiguti leesikas või katvalt kanarbik; rohurinne enamasti puudub; samblarinne hästi välja kujunenud, pidev.

1. Väga kuivad männikud (V—V^a boniteet) nõrgalt kuni keskmiselt leetunud leedemuldadel; põõsarinne puudub, puhmarindes laiguti leesikas, nõmm-liivatee; rohurinne puudub; pidev sambliku(sammal-)kate: p õ d r a s a m b l i k u d, islandi samblik, liiv-karusammal, palusammal.

Noorendikud rohke kanarbikuga, mistõttu raskesti eraldatavad kanarbiku-nõmmemetsadest; puurindes männi kõrval kask, harvemini haab.

Kasvukohatüüp: **Sambliku-nõmmemets**

- Kuivad männikud (IV—V boniteet) keskmiselt kuni tugevasti leetunud leedemuldadel; põõsarinne puudub, vahel üksikud kadakad; puhmarinne enamasti tugev: kanarbik, vähese ohtrusega ka pohl; rohurindes hõredalt lamba-aruhein, jäneskastik, sarik-hunditubakas; enam-vähem pidev sammalkate: p a l u s a m m a l, kaasnevad põdrasamblikud, islandi samblik.

Kasvukohatüüp: **Kanarbiku-nõmmemets**

Märkus: Erinevaimelised on nõmmemetsa noorendikud osaliselt kinnistumata luidetel — luitehaavikud (vahel kasega); põõsarinnes kadakas; puhmarindes leesikas, nõmm-liivatee; rohurindes liiv-aruhein, sarik-hunditubakas, nõmmnelk, ümaralehine kellukas; samblarindes liiv-karusammal, liivahärmik, ahtalehine islandi samblik jt.

8. LAMMIMETSAD

Jõgede ja ojade lammidel, iga-aastaste üleujutuste piirkonnas, sügavatel kamar-alluviaalmuldadel; puurindes valitseb hall lepp, kaasnevad jalakas, künnapuu, saar, sanglepp, vaher, tamm (kuusk, kask); põõsarinne väga tihe, põimunud: toomingas, pärn, näsiniin, sõstrad, harilik kuslapuu, harilik lodjapuu; puhmarinne puudub alati ja täielikult; rohurinne väga lopsakas, sageli mitme kõrgusjärguga: mitme aastane seljarohi, kõrvenõges, laanesõnajalg (metsahäiludes suurte kogumikena), laialehine kellu-

kas, paelrohi, koer-orashein, salu-tähthein, parkhein, kändudel ja kōdunevatel tüvedel nõiakold, puudel-põõsastel humal, kaldavõsas vesikanep, kollane ängelhein, kollane võhumõök, vesimünt; samblarinne puudub.

Noorendikud: angervaksa-kõrvenõgese lepikud, laiguti valitseb laane-sõnajalg.

Lammimetsade alla loetakse ka ojalammidel väikeste laikudena esinevad sekundaarsed lepikud rohke kõrvenõgese ja naadiga, kohati humalaga.

9. RANNAMETSAD (vt. lk. 22)

II. SOOSTUNUD METSAD

1. Lehtpuude ülekaaluga* metsad (II—III boniteet) märgadel turvastunud kamar- ja kamar-gleimuldadel; puhmarinne puudub; tugev, kõrgekasvuline rohurinne; samblarinne nõrk või puudub.

Lodustuvad metsad lk. 30

— Okaspuude ülekaaluga* metsad (IV—V^a boniteet) märgadel turvastunud leede- ja leet-gleimuldadel; puhmarinne olemas (mustikas, pohl, kanarbik, sinikas, sookail, jõhvikas), kohati üsna tugev; rohurinne hõre, sellele tüübirühmale on iseloomulikuks taimeliigiks (indikaatortaimeks) keratarn; pidev sammalkate: harilik karusammal (padjandena või katvalt), palusammal, laanik, harilik kaksikhammas ja turbasamblad.

Rabastuvad metsad lk. 31

10. LODUSTUVAD METSAD

Toitaineterikastest vetest soostunud metsad liivsavi- või savialuspõhjal, huumusrikastel turvastunud kamar- ja kamar-gleimuldadel. Tekkinud tavaliselt salu-, harvem laanemetsade soostumise tulemusena. Kase-kuusehaava segametsad sanglepaga (mis vahel isegi valitseb), harvemini saarega. Põõsarindes toomingas, lodjapuu, sõstrad, paakspuu, pajud; rohurindes ohtralt sõnajalgu (naiste-, maarja-, laiuv-, ohtene jt. sõnajalad) või valitsevad angervaks, kõrvenõges, ojamõõl, seakapsas, salu-tähthein ning teised lodu- ja saluliigid, lohkudes lepiklill. Samblarinne tavaliselt puudub või esineb fragmentidena: raunik, tähtsamblad, roossammal, tüviksammal, vähesel määral võib esineda turbasamblaid.

* Selle tunnuse suhtes esineb erandeid, seetõttu tuleb tingimata arvestada ka järgnevalt toodud tunnuseid.

1. Sõnajalarikkad määrjad metsad, puurindes domineerib tihti sanglepp, millega kaasnevad kask, haab, kuusk, saar (II boniteet); põõsarindes hõredalt toomingat, sõstraid, lodjapuud; rohurinne lopsakas: laiuv, ohtene, naiste-, kohati ka maarjasõnajalg, mitmeaastane seljarohi, salu-tähthein, koldnõges, naat; samblarinne puudub.

Kasvukohatüüp: **Lodustuv sõnajalamets**

- Kuuse-haava-kase segametsad halli lepaga ja sanglepaga (II—III boniteet); põõsarindes pajud, pihlakas, magesõstar, paakspuu; rohurindes domineerib angervaks, millega kaasnevad kõrvenõges, seakapsas, oja-mõõl, soo-koertubakas, naiste- ja ohtene sõnajalg; samblarinne puudub või nõrk: tüviksammal, tähtsamblad, roossammal.

Kasvukohatüüp: **Lodustuv angervaksamets**

11. RABASTUVAD METSAD

Toitainetevaestest (enamasti seisvatest või väga aeglaselt liikuvatest) vetest soostunud metsad liiv- või saviliiv-aluspõhjal, turvastunud leede- ja leet-gleimuldadel. Tekkinud nõmme-, palu- ja laanemetsade soostumisel.

1. Kidurad männikud, vahel kasega (V—V^a boniteet), turvastunud liivmuldadel; põõsarindes hõredalt kidur pihlakas, kadakas; puhmarinne tugev: valitseb kanarbik, millega kaasnevad sinikas, sookail, vahel ka pohl; rohurindes keratarn, sinihelmikas, palu-härghein; samblarindes palusammal, lainjas kaksikhambas, padjanditena (mõnel juhul katvalt) turbasamblad, vahel vähesel määral harilikku ja rabakarusammalt. Tekkinud nõmme- ja palumetsade rabastumisel.

Kasvukohatüüp: **Nõmmrabamets**

- Kuusikud ja segametsad (mänd, kuusk, kask, haab) turvastunud liivsavil ja savil, kujunenud palu- ja laanemetsade rabastumisel; puhmarinne enamasti nõrk (peamiselt mustikas) või puudub . 2
2. Kuusikud ja kuuse-männi-kase (haava-) segametsad (III—IV boniteet); mikroreljeef tugevasti mätlik; põõsarindes hõredalt kidur paakspuu, pihlakas; puhmarinne mitmesuguse tihedusega: mustikas, pohl, sinikas, harvemini kanarbik ja sookail; rohurinne puudub või esineb hõredalt metsosja, ohtest sõnajalga, keratarna, laanelille, leselehte; sammalkate pidev: padjanditena harilik karusammal (vahel katab kogu pinna), milsele lisandub ka vähesel hulgal turbasammalt, kännumätastel laanik, palusammal, kaksikhamba liigid.

Kasvukohatüüp: **Rabastuv karusamblamets**

- Männikud, kaasikud ja männi-kase-kuuse segametsad (IV—V^a boniteet); põõsa- ja puhmarinne tavaliselt puuduvad; rohurindes rohkelt

osje (metsosi, soo-osi, konnaosi), millele lisanduvad sookastik, niitjas ja keratarn, ohtene sõnajalg, soo-ohakas, kohati pilliroog; pidev sammal- kate harilikust karusamblast ja turbasammaldest, kännumätastel ka palusammal, laanik, lainjas kaksikhammas.

Kasvukohatüüp: **Rabastuv osjamets**

III. SOOMETSad

1. Vägi kidura kasvuga (V—V^a boniteet) männikud* vähe kuni keskmiselt lagundunud turbal; tugev puhmarinne: sookail, kanarbik, kuke- mari, sinikas, hanevits, küüvits, vahel ka mustikas ja pohl; rohurindes vaid 3 liiki: tupp-villpea, rabamurakas ja ümaralehine huulhein; sammalkate enamasti pidev: turbasamblad, palusammal.

Rabametsad lk. 35

- Teistsugused metsad 2
2. Sanglepikud, kuusikud ning sanglepa-kuuse-sookase segametsad (II—IV boniteet) õhukesel (< 60 cm) hästi lagundunud huumusrikkal turbal; mikroreljeef tugevalt mätlik, mätaste vahel kohati loigud veetaimedega (kollane võhumõök, soovõhk jne.)

Lodumetsad lk. 33

- Kaasikud ja männi-kase segametsad keskmiselt kuni vähelagundunud sügaval turbal (> 60 cm) või kuusikud, kuuse-männi segametsad ja männikud kõduturbal (kuivendatud metsad) 3
3. Märjad kuni vesised, madala tootlikkusega (IV—V^a boniteet) kaasikud ja kase-männi segametsad 4
- Niisked kuni värsked keskmise tootlikkusega (II—IV boniteet) kuusikud, kaasikud, kuuse-männi segametsad ja männikud kuivendatud aladel tihti arumetsailmelised, sarnanevad palu-, laane- ja salumetsadele!).

Kõdusoometsad lk. 35

4. Kaasikud (vahel kidura kuusega, harvemini üksikute mändide või sangleppadega (IV—V boniteet); alustaimestikis rohkelt tarnu, sookastik, püstkastik, soosõnajalg, varsakabi, ubaleht, soopihl, ojamõõl, soo-ohakas, soo-osi, konnaosi, soomadar, harilik tihashain jt.; samblarindes sirbikud, tüviksammal, soosammal ja eutroofsed turbasamblad.

Madalsoometsad lk. 33

- Kaasikud, kase-männi segametsad ja männikud (sageli kidura kuusega) (IV—V^a boniteet); alustaimestikus esinevad kõrvuti nii madalsoo- kui

* Erandjuhul (kuivenduskraavide vahetus läheduses, vanade turba- võtuaukude piirkonnas jne.) võib männile lisanduda vähesel arvul kaske.

12 LODUMETSAD

Märjad kuni vesised, vähemalt ajuti liigniisked lehtpuu valitsevusega metsad õhukestel hästi lagundunud turvasmuldadel (turbakihi tusedus enamasti < 60 cm, harva rohkem); põhjavesi liikuv; puurindes sanglepp, sookask (II—IV boniteet), saatjate liikidena kuusk (harva esinevad ka lodukuusikud), saar; põõsarindes toomingas, lodjapuu, must sõstar, pajud, paakspuu; puhmarinne tavaliselt puudub; rohttaimestik laiguline (sõltuvalt mikroreljeefist), enamasti kõrgekasvuline: pilliroog, tarnad, sookastik, sõnajalad, angervaks, kõrvenõges, ojamõõl, seakapsas, harilik maavits, lohkudes (mis võivad olla ka ajutised) kollane võhumõök, soovõhk, lepiklill, mätastel salu- ja laanemetsade taimed; samblarinne on katkendlik: tüviksammal, tähtsamblad, halvema toitumusega (sügavama turbakihiga) metsades kohati turbasamblad.

1. Sookase valitsevusega kase-sanglepa-kuuse metsad (vahel kidura männiga) märjal kuni vesisel (kohati õõtsikulaikudega) pinnasel; põõsarinne hõre (pajud, paakspuu) või puudub; rohurindes pilliroog, tarnad (saletarn, eristarn, pikk tarn, lodutarn jt.), varsakabi, angervaks, ussilill, metskõrkjas, vesistes lohkudes kollane võhumõök, soovõhk, kändumätastel naistesõnajalg, lillakas, laanelill, soo-tähthein; samblarinne katkendlik: kändumätastel rohelised metsasamblad, lohkudes laiguti turbasamblad.

Kasvukohatüüp: **Pilliroo-tarna (e. paju-) lodumets**

- Sanglepa (harvemini kuuse) valitsevusega märjad või ajuti liigniisked metsad; põõsarindes toomingas (kohati üsna tihedalt), lodjapuu, must sõstar, paakspuu, vahel ka näsiniin; rohurinne kõrgekasvuline ja lopsakas: seakapsas, angervaks, kõrvenõges, ojamõõl, laiuv sõnajalg, ohtene sõnajalg, naistesõnajalg, harilik metsvits, ajuti liigniisketes lohkudes lepiklill, kollane võhumõök, mätastel salu-tähthein, koldnõges, metsosi, jänsekapsas; samblarinne tavaliselt puudub või väga nõrk (tüviksammal, tähtsamblad).

Kasvukohatüüp: **Seakapsa- (e. toominga-) lodumets**

13. MADALSOOMETSAD

Kaasikud (IV—V, harvemini V^a boniteet), vahel sanglepa või kidura kuusega, harvemini männiga sügaval keskmiselt kuni hästi lagundunud tarnaturbal; pinnas märg kuni vesine (kohati kevaditi üleujutatud); põõsa-

rinne hõre: tuhkurpaju, paakspuu, kohati madal kask; puhmarinne tavaliselt puudub; rohurindes soo- ja püstkastik, luht-kastevars, mätas-, eris-, põis- ja pudeltarn, soosõnajalg, ussilill, ubaleht, soopihl, soo-tähthein, soo- ja rabamadar, soo- ja konnaosi, kohati pilliroog ja angervaks, puude ümber mätastel ümaralehine uibuleht, laanelill, tedremaran; samblarindes soosammal, sirbikud, tüviksammal, laiguti eutroofsed turbasamblad.

1. Märjad kuni vesised metsad; alustaimestikuh rohkesti ubalehte, soopihla, ussilille, koos nendega tarnad ja osjad.

Kasvukohatüüp: **Ubalehe-madalsoomets**

- Märjad või ajuti liigniisked (vaid kevaditi üleujutatud) metsad; alustaimestikuh valdavalt kõrrelised (peamiselt sookastik) ja tarnad.

Kasvukohatüüp: **Sookastiku-madalsoomets**

14. SIIRDESOOMETSAD

Märjad kuni vesised kidurad metsad (IV—V^a boniteet) sügaval keskmiselt kuni vähelagundunud sfagnumi-tarna turbal; männikud, kaasikud, männi-kase segametsad (kidura harva kuusega); põõsarindes pajud (tuhkurpaju, mustikpaju, kõrvpaju, hundipaju), paakspuu, madal kask (kaasikutes), vahel ka kadakas; alustaimestik tihti mosaiikne: puhmarinde liigid (küüvits, jõhvikas, kukemari, sinikas, sookail, kanarbik); on tavaliselt koondunud turbasambla- ja kännumätastele; rohurindes esinevad nii madalsoon kui ka rabades kasvavad liigid, kännumätastel tedremaran, laanelill, ümaralehine uibuleht, karvane piiphein; peale loetletute leidub neis metsades alpi jänesvilla, väheõiest ja alsstarna, sugasõnajalg (taimed, mis on omased ainult siirdesoodele); samblarindes sirbikud, kuldsammal ja eutroofsed turbasamblad mätaste vahel, meso- ja oligotroofsed turbasamblad ning soovildik samblamätastel ja rohelist metsasamblad kännumätastel.

1. Madalsoonilmelised kaasikud vähese männi ja kuusega (vahel ka puhtad kaasikud) (IV—V boniteet); alustaimestikuh valdavas enamuses tarnad (niitjas tarn, pudeltarn jt.), soopihl, ubaleht, kohati rohkesti alpi jänesvilla; madalsoonaimestiku foonil sfagnumimättad rabataimedega (haaravad kuni poole alustaimestiku kogukatteväärtusest).

Kasvukohatüüp: **Tarna-siirdesoomets**

- Rabailmelised männikud ja männi-kase segametsad kidura kuusega (IV—V^a boniteet); turbasamblamättad rabataimedega (sookail, küüvits, kukemari, tupp-villpea, rabamurakas jt.) haaravad üle poole (vahel kuni 95%) pinnast, nende vahel pudeltarn, soopihl, ubaleht, soo-piimputk jt. madalsoonaimed; samblarindes puuduvad sirbikud ja kuldsammal.

Kasvukohatüüp: **Sookailu-siirdesoomets**

15. RABAMETSAD

Märjad (kuivenduse puhul niisked) metsad vähe kuni keskmiselt lagundunud turbal (pealne sfagniturba kiht > 20 cm); puurindes kidur määnd, erandjuhul (vt. joonealune viide lk. 32) kasega; põõsarindes vaevakask: puhmarinne alati hästi välja kujunenud: sookail, sinikas, kanarbik, hanevits (Ida-Eestis), kukemari, pohl, kuivendatud metsades rohkesti mustikat; rohurindes tupp-villpea, rabamurakas, ümaralehine huulhein; samblarinne enam-vähem pidev: turbasamblad, palusammal, kuivendatud metsades samblarinne kohati katkendlik, palusambla osatähtsus kasvab.

1. Rabametsad õhukesel turbal (< 50 cm); V boniteedi männikud tavalise rabametsa-alustaimestikuga (vt. ülal), millele lisandub sageli pilliroog.

Kasvukohatüüp: **Siirderabamets**

— Rabametsad sügaval turbal 2

2. Märjad V—V^a boniteedi männikud kõrgekasvulise sookailuga, millele lisanduvad teised eespool loetletud liigid.

Kasvukohatüüp: **Sookailu-rabamets**

Märkus. Välisilmelt on siirderabametsad ja sookailu-rabametsad sageli väga sarnased, eristada saab neid turbakihi sügavuse (teatud määral ka puurinde kvaliteedi) järgi.

- Niisked (harvemini märjad) männikud (IV—V boniteet), vahel kasega; kuivendatud või loodusliku asendi tõttu (jõe- või järvekaldal) hea äravooluga; alustaimestik rohkesti mustikat; palusammal, laanik jt. rohelised metsasamblad ületavad katteväärtuselt turbasamb-laid.

Kasvukohatüüp: **Mustika-rabamets**

16. KÕDUSOOMETSAD

Arumetsailmelised metsad keskmiselt kuni hästi lagundunud (ülemistes kihtides kohati huumusega segunenud) turbal. Need on kuivendatud või hea loodusliku dreenaaziga soometsad, mis on kujunenud lodu-, madal-soo- ja siirdesoometsadest; puurindes kuusk, kask, määnd, sanglepp; alustaimestik sarnaneb palu-, laane- või salumetsadega*; iseloomulikud on kõdusoometsades kollad (katte- ja ungrukold).

* Erandi moodustavad karjatatavad kõdusoometsad (enamasti kaasikud), kus alustaimestik valitsevad kõrrelised (eriti luht-kastevars) ning mitmesugused karjamaataimed (ohakad, silmarohud, tulikad, kamarad jt.). Neid metsi nimetatakse karjatatavateks kõdusoometsadeks ning märgitakse kaardil kõdusoometsa värvust diagonaalviirutusega.

1. Värsked kuni kuivad (palumetsailmelised) männi-kuuse segametsad (III—IV boniteet) toitaivetevaesel kõduturba (turbakihi tusedus 25—50 cm), põõsarindes hõredalt pihlakat, kadakat; puhmarindes pohl, millega kaasneb tihti kanarbik ja väga kidur mustikas; rohurinne enamasti hõre ja liigivaene: palu-härghein, võnk-kastevars, kattedkold, kohati rohkesti õõvilget; samblarindes palusammal, lainjas kaksikhammas, laanik.

Kasvukohatüüp: **Pohla-kõdusoomets**

- Laane- ja salumetsailmelised niiske kuni värsked pinnasega metsad 2
2. Niisked, viljakamal õhemal (< 40 cm) kõduturba kasvavad kase-kuuse-sanglepa segametsad (II—III boniteet) rohkete sõnajalgadega (salumetsailmelised metsad); põõsarindes lodjapuu, paakspuu, harilik kuslapuu; rohurinne lopsakas: laiuv, naiste- ja ohtene sõnajalg, soo-koertubakas, seakapsas, naat, salu-tähthein.

Kasvukohatüüp: **Sõnajala-kõdusoomets**

- Laanemetsailmelised kõdusoometsad (turbahorisont > 40 cm) . . . 3
3. Kaasikud ja kase-kuuse (harvemini männi) segametsad värskel kõduturba (II—III boniteet); põõsarindes hõredalt paakspuu; puhmarinne kohati puudub, kohati esineb kidurat mustikat ja pohla; rohurindes rohkesti jänesekapsast, leselehte, laanelille, karvast piipheina, lakk- ja ümaralehist uibulehte, kohati massiliselt lillakat; samblarindes laanik, palusammal, harvemini metsakäharik.

Kasvukohatüüp: **Jänesekapsa-kõdusoomets**

- Kuusikud, männikud ja kuuse-männi segametsad niiskel kõduturba (III—IV boniteet); mikroreljeef tugevasti mätlik; põõsarindes pajud, paakspuu; puhmarindes laiguti või katvalt mustikas; rohurinne liigivaene: laanelill, ohtene sõnajalg, maikelluke, jänesesalat, uibulehed, ungrukold.

Kasvukohatüüp: **Mustika-kõdusoomets**

NIIDUD JA SOOD

1. Lagedad või hõreda puurindega (liituvus $<0,3$) taimekooslused turba-
muldadel (turbahorisoni tusedus vähemalt 0,3 m, kuivendatud aladel
vähemalt 0,1 m) ja veekogude kaldatsoonis (roostikud, õõtsikud).

VII klass: Lage- ja puissood lk. 41

- Lagedad või hõreda puurindega (liituvus $<0,3$) taimekooslused mine-
raalmuldadel või turvastunud mineraalmuldadel (turbahorisoni tuse-
dus alla 0,3 m, kuivendatud aladel kuni 0,1 m) 2

2. Taimenkooslused kuivadel või niisketel (või ajuti märgadel) mineraal-
muldadel 3

- Taimenkooslused niisketel või märgadel turvastunud mineraal-
muldadel (mõnikord turvas vaid laiguti) reljeefi madalamatel
osadel, pikaajaliselt üleujutatavatel jõelammidel jne.

VI klass: Sooniidud ja soopuisniidud lk. 41

3. Taimenkooslused sisemaa kuivadel või niisketel mineraalmuldadel (siia
kuuluvad ka kevaditi lühiajaliselt üleujutatavad soostumistunnusteta
lamminiidud, mis on levinud kõrgematel lammiosadel, vahetult jõesängi
ääres).

IV klass: Aruniidud ja arupuisniidud lk. 37

- Madala, hõreda rohuringega taimekooslused rannikul, meretõusude
ajal üleujutatavatel aladel.

V klass: Rannaniidud lk. 40

IV. ARUNIIDUD JA ARUPUISNIIDUD*

1. Niidukooslused õhukestel karbonaatmuldadel: muld «keeb»
enamasti pindmises horisondis, kogu mullakihi tusedus on mõnest senti-
meetrist kuni 20 cm-ni, harvemini kuni 30 cm-ni; sellele järgneb paas,
paerähk, karbonaatne moreen või kruus 2

- Niidukooslused sügavatel kamarmuldadel: mullakihi tusedus
lähtekivimil vähemalt 30 cm 3

2. Kuivad niidud karbonaatsel moreenil või kruusal (oosidel,
moreenkühmuldel jne.).

Sürja- (e. künka-)niidud lk. 38

* Määrajas ei käsitleta kultuurheinamaid ja kultuurkarjamaid ning
tugevasti karjatatud looduslikke niite, kus looduslik taimkate on täiesti
hävinud ja asendunud kultuurkoosluste või karjamaataimedega (vt.** lk. 22).
Neid kooslusi nimetatakse kokkuleppeliselt kulturniitudeks ja
märgitakse kaardile lubjarikaste pärisaruniitude värvi diagonaalviirutusega
valgel foonil.

— Kuivad kuni niisked niidud pael või paerähal (Põhja- ja Lääne-Eestis).

Looniidud lk. 38

3. Niidukooslused jõe-(järve-)lammide kõrgematel (lühiajaliselt üleujutatavatel) osadel, sügavatel huumusrikastel kamar-alluviaalmuldadel.

Lammi- e. luhaniidud lk. 40

— Niidukooslused veekogude üleujutustest mõjustamata piirkondades, kuivadel kuni niisketel kamar-karbonaat- ja kamar-leetmuldadel.

Pärisaruniidud lk. 39

17. LOONIIDUD

Pael või paerähal, õhukestel kuivadel kuni niisketel huumus-karbonaat- ja primitiivsetel kamar-karbonaatmuldadel, lagedad või üksikute mändidega, põõsarindes kadakas, kibuvitsad, harilik tuhkpuu, verev kontpuu; rohurindes angerpist, mägistik, kuldkann, harilik koldrohi, varretu ohakas, kukeharjad, lubikas, aaskaer, lootimut, vesihaljas tarn; samblarindes loehmik.

Looniidud võivad olla nii primaarsed (väga õhukestel, kuni mõne sentimeetri paksustel primitiivsetel muldadel, kus pole kunagi olnud metsa) kui ka sekundaarsed (lähtekoosluseks loometsad).

1. Tasandikulistel loosaladel, väga kuivadel õhukestel (kohati paepaljanditega) muldadel levinud kidura taimkattega niidud; rohurindes lootimut, harilik kastehein, koldrohi, kuldkann, varretu ohakas, angerpist, mägistik, valge ja harilik kukehari, hobumadar.

Kasvukohatüüp: **Kuiv looniit**

— Lamedates nõgudes, sulglohkudes, ajuti liigniisketel gleistunud huumus-karbonaatmuldadel levinud looniidud; eelmistest liigivaesemad: lubikas, luht-kastevars, vesihaljas tarn, hirsstarn, punanupp.

Kasvukohatüüp: **Niiske looniit**

18. SÜRJA-(e. KÜNKA-)NIIDUD

Oosidel ja karbonaatsetel moreenküngastel, õhukestel tüüpilistel kamar-karbonaatmuldadel levinud väga kuivad liigirikkad niidud; puurindes mänd ja arukask; põõsarindes sarapuu, kadakas, pihlakas; puhmarinne puudub või esineb hõredalt pohla; rohurinne liigirohke, kuid hõre (kuivalembene): aaskaer, lubikas, mägi- ja kevadtarn, mägistik, hobumadar, verev kurereha, angerpist, kassikäpp, harilik hiirehernes, karvane hundi-

tubakas, hõbemadar, harilik ja longus põisrohi, harilik mailane, nurmenukk jne.; samblarinne katkendlik: looehmik, palusammal.

Nii taimestikult kui ka ökoloogilistelt tingimustelt väga lähedased looniitudele.

Lähtekoosluseks sürjametsad.

19.—21. PÄRISARUNIIDUD

Kõige laialdasema levikualaga niidud Eesti NSV-s. Lähtekooslusteks salu-, laane- ja palumetsad.

1. Liigirikkad niidud lubjarikkal pinnasel — tüüpilistel ja leostunud kamar-karbonaatmuldadel («keemine» vähemalt 60 cm ulatuses). Rohurindes leidub mõni (või mitu) järgmistest liikidest: madal mustjuur, lubikas, angerpist, vesihaljas tarn, villtarn (Lääne- ja Loode-Eestis), harilik härghein, nurmenukk, pääsusilm, ääristarn, harilik käoraamat, hall käpp, laialehine kareputk (Lääne-Eestis).

19. Lubjarikkad pärisaruniidud 2

- Liigivaesed niidud lubjavaesel pinnasel — kamar-leetmuldadel (muld ei «kee»). Rohurindes maarjahein, lamba-aruhein, jusshein, mitmeõiene piiphein, nõmm-tarn, harilik tarn, kollane tarn, hirsstarn, ojamõõl, aas-seahernes, harilik kellukas, äiatar, väike robirohi jne. 3

2. Niidud värskel kuni niiskel pinnasel, huumusrikastel leostunud kamar-karbonaatmuldadel; puudeta või üksikute arukaskedega; põõsastest toomingas, harilik kuslapuu, harvemini sarapuu, võsastuvatel puisniitudel rohkesti halli leppa; rohurinne tihe ja liigirohke: madal mustjuur, pääsusilm, kullerkupp, lubikas, arukaer, kahkjas tarn, vesihaljas tarn, ääristarn, kirbutarn, keskmine teeleht, aaslina, kurekatel, harilik käoraamat, puude all piibeleht, põõsastes vahel kuldking; samblarindes niidukäharik, puude-põõsaste all ka metsakäharik.

Lähtekoosluseks salumetsad.

Kasvukohatüüp: Niiske lubjarikas pärisaruniit

- Niidud kuival kuni värskel pinnasel, leostunud kamar-karbonaatmuldadel; puurindes arukask, harva tamm; põõsarindes sarapuu, türnpuu ning samuti valge lepp; rohurinne eelmisest vähem lopsakas: angerpist, mägi ristik, kortsleht, harilik härghein, aaskaer, mägitarn, harilik hiirehernes, värv-varjulill, koldrohi, härjasilm, vahel ka madal mustjuur. Lähtekoosluseks kuivemad salumetsad.

Kasvukohatüüp: Kuiv lubjarikas pärisaruniit

3. Niidud värsketel kuni niisketel nõrgalt leetunud kamar-leetmuldadel; puurindes arukask, põõsastest esinevad paakspuu, pajud (kõrvpaju, tuhkurpaju); rohurindes harilik kastehein, punane aruhein, värihein,

aas- ja harilik nurmikas, luht-kastevars, harilik ja hirsstarn, harilik kellukas, ojamõõl, peetrileht, aas-seahernes, hapuoblikas, suur robirohi jt.; samblarinne enam-vähem pidev, moodustub niidukäharikust. Lähtekooslusteks laane- ja niiskemad palumetsad.

20. Niisked lubjavaesed pärisaruniidud

- Niidud kuivadel nõrgalt kuni keskmiselt leetunud leedemuldadel; puudeta või üksikute kaskede ja mändidega; põõsarindes kadakas; rohurindes maarjahein, jusshein, lamba-aruhein, punane aruhein, harilik kastehein, kevad- ja nõmmtarn, mitmeõiene piiphein, kassikäpp, pehme madar, karvane hunditubakas, väike oblikas, äiatar, sininukk; samblarinne puudub või on väga kidur.

Lähtekoosluseks palumetsad.

21. Kuivad lubjavaesed pärisaruniidud

22. LAMMI- e. LUHANIIDUD

Perioodiliselt üleujutatavatel jõgede lammidel (vahetult jõesängiga piirnevatel kõrgematel kaldaribadel — settevallidel) ning järvede kaldatsoonides, kus ülejutused ei ole nii kestvad, et põhjustaksid soostumist; viljakad kamar-alluviaalmullad; enamasti puudeta, voolusängi serval paju-põõsad; rohttaimestik kõrgekasvuline: luht-kastevars, aas-rebasesaba, valge kastehein, paelrohi, harilik aruhein, punane aruhein, kollane ängelhein, pikalehine mailane, aas-seahernes, ojamõõl, angervaks jt.; samblarinne puudub.

Primaarsed (suuremate jõgede kallastel, kus väga tugev kevadine vetetulv hävitab pidevalt noored puutaimed) või sekundaarsed (lähtekoosluseks lammimetsad).

V. RANNANIIDUD

23. RANNANIIDUD

Mererannikul soolase vee mõjupiirkonnas, soolakulistel lammimuldadel; puudeta; rohttaimestik hõre ja madal: tuderluga, valge kastehein, mustjas rebasesaba, rand-teeleht, rand-õisluht, rannikas, linalehine ja väike maa-sapp, randaster; väikesed nõod ja sulglohud, kuhu soolane vesi vahete-vahel mõneks ajaks seisma jääb, on asustatud soolakutaimedega: soolarohi, soodahein, meri-nadahein jt.

Primaarsed niidud.

VI. SOONIIDUD JA SOOPUISNIIDUD

24.—26. SOONIIDUD JA SOOPUISNIIDUD

Niidud ja puisniidud turvastunud kamarmuldadel; ajuti või alaliselt liigniisked.

1. Niidud jõelammide madalamatel (jõe sängist kaugemale jäävatel) osadel, kus üleujutus kestab märksa kauem kui voolusängiäärsetel kõrgematel settevallidel; valitsevad glei-kamar-alluviaalmullad ja turvastunud mudajad alluviaalmullad; puudeta või kidura sookasega kooslused; põõsarindes madal kuusk, tuhkur- ja hundipaju; rohhtaimestik dominierivad tarnad: luht-, sale- ja mätastarn, peale nende esinevad põis-, pudel-, lünk- ja hirsstarn, paelrohi, luht-kastevars, päideroog, varsakabi jne.

26. Lammi- e. luhasooniidud

- Ajuti või alaliselt liigniisked niidud väljaspool veekogude perioodiliste üleujutuste piirkondi, sageli soode ja mineraalmaa-taimekoosluste piirilaladel, kujunenud aruniitude soostumise tagajärjel või soostuvatest metsadest (raiestike niidustumisel); puisniitudel soo- ja arukased, nende ümber paakspuud ja pajud 2
- 2. Liigirikkad niidud karbqnaatsetel kamar-gleimuldadel ja turvastunud kamar-gleimuldadel. Taimestik koosneb lubjarikaste niitude ja soode liikidest: lubikas, raudtarn, vesihaljas tarn, äaristarn, pääsusilm, kuninga-kuuskjalg, soo- ja rabamadar, soo-ohakas, lemmelill, harilik käöraamat, kahelehine käokeel jt.; samblarindes keskmine sirbik, soovildik, niidukäharik.

24. Lubjarikkad sooniidud

- Liigivaesed niidud gleistunud kamar-leet- ja turvastunud leet-gleimuldadel. Taimestik koosneb lubjavaeste niitude ja soode liikidest: hirsstarn, harilik tarn, kollane tarn, punane aruhein, luht-kastevars, püst- ja sookastik, käokann, ojamõõl, ädallill, soo-ohakas, varsakabi, angervaks, soo-kuuskjalg jt.; samblarindes niidukäharik, soovildik, kohati tüviksammal.

25. Lubjavaesed sooniidud

VII. LAGE- JA PUISSOOD

1. Taimekooslused veekogude kaldatsoonis põhjamudal või õõtsikul 2
- Taimekooslused mitmesugustel turvasmuldadel 3
2. Pilliroo-kõrkja kooslused mererannal, jõgede suudmetes, järvede kaldatsoonides.

Roostikud lk. 43

— Tarnade (pilliroo) kooslused õõtsuval pinnasel — kinnikasvanud vee-
kogudel või kinnikasvavate järvede kallastel

Õõtsiksood lk. 43

3. Pideva turbasamblakattega, reljeefilt tasased kuni kumerad sood
sügaval vähelagundunud sfagnumiturbal; tugev puhmarine: sookail,
kanarbik, kukemari, küüvits, hanevits (Ida-Eestis), porss (Lääne-Eestis),
härilik jõhvikas, väike jõhvikas; rohttaimedest tupp-villapea, raba-
jänesvill, ümara- ja pikalehine huulhein, rabamurakas, vesistes lohku-
des (älvestel) rabakas, valge nokkhein, mudatarn; põõsarindes vaeva-
kask, puissoodes kõverad männid.

Rabad lk. 46

- Turbasammaldeta või osalise turbasamblakattega*, reljeefilt tasased
kuni nõgusad sood õhukesel kuni sügaval tugevasti kuni keskmiselt
lagundunud (vahel pealne turbakiht vähelagundunud) turbal; puu-
rindes kask, mänd, kuusk, sanglepp 4
4. Kuivendatud sood; rohurindes vohab sinihelmikas, püstkastik, peetrileht,
kohati ka luht-kastevars; rohkesti madalat kaske, hundipaju, sageli toi-
mub intensiivne võsastumine sookasega. Kuivendatud ja võsast puhasta-
tud sood on tavaliselt kasutusel karjamaadena ja kultuurheinamaadena,
kusjuures esialgselt looduslikust taimkattest ei ole midagi säilinud.
Niisugused kooslused ühendatakse kokkuleppeliselt tüübirühma

38. Kõdusood**

- Looduslikud sood kuivendamata või nõrgema kuivendusintensiivsusega
aladel: looduslik sootaimkate täielikult või osaliselt säilinud . . . 5
5. Tugeva, tarnade- jt. lõikheinalisterohke rohurindega sood; reljeefilt
nõgusad või tasased, kevaditi osaliselt üleujutatavad; puissoodes soo-
kask, millega kaasneb vahel sanglepp (lodudes) või kidur kuusk (erand-
ina teistest madalsootüüpidest esineb allikasoodes mänd); põõsarindes
pajud ja paakspuu; puhmarine puudub.

Madalsood lk. 44

- Nii madalsoo- kui ka rabaelemente sisaldav sootüüp, enamasti mosaiikse
alustaimestikuga: madalsootaimkatte (tarnad, ubaleht, soopihl, soo-piim-
putk, ahtalehine villpea jt.) foonil turbasamblamättad rabataimedega;
kohati rohkesti alpi jänesvilla; puissoodes kask või mänd (või
mõlemad), nendega kaasneb sageli kidur kuusk.

Siirdesood lk. 45

* Rabaimeliste siirdesoodde puhul võib esineda ka pidev turbasambla-
kate; turbasamblal kasvavad aga sel juhul niitjas tarn, pudeltarn, alsstarn,
ubaleht, soopihl jt. taimed, mida rabades kunagi ei esine.

** Kõdusoodede rajatud kultuurniidud ja -karjamaad märgitakse kaar-
dile kõdusoo värvust diagonaalviirutusega.

27. ROOSTIKUD

Mererannikul, järvede kaldatsoonides, jõgede suudmetes alaliselt kõrge veeseisuga aladel kasvavad pilliroo- või kõrkjate (järvekõrkjas, randkõrkjas) valitsevusega kooslused; pinnaseks on vastavalt mere- ja järve-muda või liiv (jõesuudmetes); saatjate liikidena laialehine hundinui (võib vahel olla ka dominandiks), suur tulikas, konnaosi, kukesaba, haruline jõgitakjas, ussilill, niitjas tarn, karvane pajulill, harilik konnarohi, mererannikul ka mõõkhein.

Vastavalt kasvukohale eristatakse kahte roostiku-kasvukohatüüpi:

- a) rannarostik (soolases vees),
- b) järve- (jõe-)roostik (magedas vees).

28. ÖÖTSIKSOOD

Kinnikasvanud veekogudel ja kinnikasvavate veekogude kallastel; soopind õõtsub («lainetab») kamara all oleval veel või püdelal mudal; taimestik liigivaene: niitjas, ümar-, pudel- ja mudatarn, soopihl, ubaleht, vahel pilliroog, allikaõõtsikutel sepsikas, samblarindes turbasamblad, soovildik, sirbikud ja skorpionsamblad.

1. Valitseb pilliroog, õõtsuva kamara moodustavad pilliroo põimunud risoomid, mis on läbi kasvanud teiste taimeliikide juurtest ning kaetud sammaldega. Sarnased pilliroostikele, kuid erinevad viimastest selle poolest, et vaba vesi on suletud õõtsikukamara alla (tekkinud veekogu kinnikasvamisel roostike piirkonnas).

Kasvukohatüüp: **Roo-õõtsiksoo**

- Valitsevad tarnad jt. lõikheinalised või rohurinne üldse väga nõrk 2
2. Valitsevad kõrgekasvulised tarnad (niitjas, pudel- ja ümartarn, nende vahel ubaleht, ussilill); samblarindes sirbikud, skorpionsamblad ja turbasamblad.

Kasvukohatüüp: **Suurtarna-õõtsiksoo**

- Öõtsikud kõrgekasvulise rohttaimestikuta 3
3. Valitseb pruun sepsikas; samblarindes skorpionsamblad (allikate ümbruses).

Kasvukohatüüp: **Sepsika-õõtsiksoo**

- Sfagnumimätastega või pideva turbasamblakattega õõtsikud; kohati rohkesti jõhvikat ja küüvitsat; mätastel ümaralehine huulhein ja alss-tarn, mätaste vahel ubaleht, soopihl, mudatarn, kohati rabakas, vahel laiguti alpi jänesvilla.

Kasvukohatüüp: **Väiketarna-(e. siirde-)õõtsiksoo**

1. Märjad kuni vesised kõrgekasvulise rohttaimestikuga sood läbivoolu-
listes nõgudes, õhukesel (< 60 cm) hästi lagundunud turbal; mikro-
reljeef tugevasti mätlik; puudest esinevad sanglepp ja sookask (väga
hea juurdekasvuga, ka järelkasv on tugev — kiiresti võsastuvad sood);
põõsarindes pajud ja paakspuu; rohurindes angervaks, soo- ja naiste-
sõnajalg, varsakabi, suurte mätastena eristarn ja mätastarn, vesistes
lohkudes kollane võhumõök; puhma- ja samblarinne puuduvad.

29. Lodu-kasvukohatüüp

Vastavalt domineerivatele taimeliikidele ja -rühmadele eristatakse kasvukohatüübi piires kahte alltüüpi:

- a) sõnajala-lodu,
- b) angervaksa-lodu.

- Teistsugused sood 2
2. Sood allikate vahetus läheduses ja jõgede (järvede) üleujutusaladel 3
- Veekogudega otsest seost mitteomavad sood (tasandikel, veelahkmeala-
del, nõgudes) 4
3. Survelisest põhjaveest toituvad sood allikate piirkonnas,
keskmiselt kuni hästi lagundunud tarna- ja lehtsamblaturbal; puurin-
des üksikud jändrikud männid, põõsarindes kadakas; rohttaimestik
enamasti madal (välja arvatud tõmbiöieline luga Lääne-Saaremaa allika-
soodes): pruun sepsikas, raudtarn, ääristarn, kahekojaline tarn, pää-
susilm, harilik võipätakas, pikalehine huulhein, keskmine vesihernes;
samblarindes skorptionsamblad ja sirbikud.

30. Allikasoo-kasvukohatüüp

Vastavalt domineerivatele taimeliikidele ja -rühmadele eristatakse kas-
vukohatüübi piires järgmisi alltüüpe:

- a) tarna-allikasoo,
- b) sepsika-allikasoo,
- c) sambla-allikasoo (rohttaimestik puudub peaaegu või täiesti),
- d) loa- (tõmbiöielise loaga) allikasoo (Lääne-Saaremaal).

- Sood ojade, jõgede ja järvede poolt perioodiliselt üleujutatavatel ala-
del, keskmiselt kuni hästi lagundunud huumusrikkal tarnaturbal. Keva-
diti vee all, suvel märjad kuni niisked; enamasti lagedad (puud
vaid voolusängi serval); põõsarindes pajud (sagedamini raud-, pika-
lehine, tuhkur- ja hundipaju); rohurindes valitsevad kõrgekasvulised
tarnad: luht-, mäta-, kallas- ja põistarn, sale tarn, neid saadavad konna-
naosi, pilliroog, kukesaba, harilik tihashhein jt.; samblarinne puudub.

31. Lammi- e. luhasoo-kasvukohatüüp

Vastavalt dominantidele eristatakse kasvukohatüübi piires kahte alltüüpi:

- a) roo-luhasoo (rohke pillirooga),
- b) tarna-luhasoo.

4. Sood karbonaatsel aluskivimil, lubjarikaste vetega küllastatud tarna- ja lehtsamblaturbal; puurindes tavaliselt sookask, harvemini kuusk; põõsarindes pajud ja porss (viimane vaid Lääne-Eestis); rohurinne liigirikas: ääris-, raud-, kahekojaline, kohati ka padutarn, (hirsstarn), pruun sepsikas, lemmelill, pääsusilm, harilik võipätkas, kuningakuuskjalg, püstkastik ja peetrileht (kahe viimase osatähtsus suureneb tunduvalt soo kuivendamisel), Lääne-Eesti soodes kohati suured mõõkheina kogumikud; samblarindes kuldsammal, sirbikud, märjemates kohtades suur skorpionsammal.

32. Lubjarikas madal-soo-kasvukohatüüp

Vastavalt domineerivatele taimeliikidele ja -rühmadele eristatakse kasvukohatüübi piires järgmisi alltüüpe:

- a) lubjarikas lubika-madal-soo,
- b) „ tarna-madal-soo,
- c) „ sepsika-madal-soo,
- d) „ mõõkheina-madal-soo.

— Sood karbonaadi vaesel aluskivimil, keskmiselt kuni tugevasti lagundunud tarnaturbal; veeseis enam-vähem pidevalt kõrge; puurindes sookask; põõsarindes tuhkur-, kõrv- ja hundipaju; rohurindes valitsevad toitainete suhtes vähem nõudlikud tarnad: harilik, hirs-, kollane, hallikas, pudel- ja niitjas tarn, sookastik, ahtalehine villpea, soo-piimputk, soo-kuuskjalg, ubaleht, soopihl; samblarindes sirbikud.

33. Lubjavaene madal-soo-kasvukohatüüp

Vastavalt domineerivatele taimeliikidele ja -rühmadele eristatakse kasvukohatüübi piires järgmisi alltüüpe:

- a) lubjavaene väiketarna-madal-soo,
- b) „ suurtarna-madal-soo,
- c) „ kastiku-madal-soo.

34.—35. SIIRDESOOD

Siirdesoo on üleminekuaste madal-soolt rabale. Seetõttu esinevad siin kõrvuti nii madal-soo- (eutroofsed) kui raba- (oligotroofsed) taimed, millele lisanduvad tüüpilised siirdesoodede liigid, nagu alpi jänesvill, alss-, sagris- ja väheõiene tarn, sugasõnajalg jt. ning puis-soodes kännumätastel arumetsade liigid.

Kuna siirdesood on vaheastmeks kahe teineteisest nii teravalt erineva

soostaadiumi vahel, siis on nende ulatus (ökoloogilises mõttes) väga suur; siirdesoodeks loetakse taimekooslused alates madalsoodest, mille foonile ilmuvad esimesed turbasamblamättad rabataimedega või kus saavutavad ülekaalu mesotroofsed liigid (niitjas tarn, mudatarn, alpi jänesvill, pudeltarn, harilik jõhvikas, soopihl, mesotroofsed turbasamblad* jt.), ning lõpetades rabailmeliste, pideva sfagnumkattega soodega, millel esinevad veel hõredalt mesotroofsed liigid. Väga jämedates joontes on siirdesood jaotatud kahte kasvukohatüüpi.

1. Madalsooilmelised, tarnaderohked sood; rabataimed madalatel turbasamblamätastel, soos valitsevad mesotroofsed liigid (vt. eespool), esineb katkendlik turbasamblakate; puurindes enamasti kask; põõsarindes hundi-, mustik- ja lapi paju ning madal kask.

34. Rohu-siirdesoo kasvukohatüüp

Vastavalt dominantidele eristatakse kahte alltüüpi:

- a) tarna-siirdesoo,
- b) jänesvilla-siirdesoo.

- Rabailmelised, kõrgete sfagnumimätastega sood; mätastel oligoja mesotroofsed, mätaste vahel meso- ja eutroofsed liigid; turbasamblakate pidev või haarab vähemalt üle poole kogupinnast; puurindes mänd ja kask; põõsarindes paakspuu, vaevakask, vaehesel määral hundipaju.

35. Pärissiirdesoo kasvukohatüüp

Vastavalt sellele, kas uuritavas koosluses domineerivad lõikheinalised või puhmarinde liigid, eristatakse kahte alltüüpi:

- a) villpea-siirdesoo (tupp-villpea, mudatarn, alpi ja rabajänesvill, alss- ja väheõiene tarn),
- b) sookailu-siirdesoo (sookail, kanarbik, kukemari, jõhvikas, küüvits).

36.—37. RABAD

Lage- ja puisrabakoosluste puhul on alati tegemist ühe osaga mingist rabamassiivist, mille nõlval (need on eriti hästi välja kujunenud Lääne-Eesti kumeratel rabadel) valitseb enamasti puis-puhmaraba, laval aga kompleksse iseloomuga (puis-)älve- ja (puis-)laukaraba.

* Nimetatud mesotroofsed liigid esinevad ka lubjavaestel madalsoodel (välja arvatud alpi jänesvill), eriti rohkesti aga õõtsiksoodel. Tüüpilistel madalsoodel ei ole need liigid kunagi ilmet andvad, vaid esinevad saatjate liikidena; õõtsiksoodel võivad aga esineda massiliselt, mis on seletatav sellega, et ka õõtsikul on enamasti mesotroofsed tingimused: puudub madalsoole omane keskmiselt kuni tugevasti lagundunud turvas — taimed toituvad veest.

Raba taimekoosluse analüüsil on seetõttu alati oluline märkida, mis-suguse osaga sellest ühtsest tervikust on antud juhul tegemist.

1. Märjemad alad rabamassiivi jalamil ja laval, enamasti puudeta (või üksikute kõverate rabamändidega); pideval turbasamblakattel rohkesti tupp-villpead, raba-jänesvilla, küüvitsat, harilikku jõhvikat, kõrgematel mätastel kanarbik, kukemari, sookail.

36. Rohuraba-kasvukohatüüp

Vastavalt dominantidele eristatakse kahte alltüüpi:

- a) villpea-raba (valitseb tupp-villpea, rohkem levinud Ida-Eestis),
 - b) jänesvilla-raba (valitseb raba-jänesvill, rohkem levinud Lääne-Eestis).
- Suhteliselt kuivemad, tugeva puhmarindegaga kooslused rabamassiivi nõlval ja lael ning kompleksed (peenarde, älveste ja laugaste süsteemidega) rabaosad.

37. Puhmaraba-kasvukohatüüp

Eristatakse järgmisi alltüüpe:

- a) kanarbikuraba: lagedad ja puisrabad tugeva puhmarindegaga (kanarbik, sookail, küüvits, hanevits, kukemari jt.); rohurindes rabamurakas, ümaralehine huulhein, tupp-villpea, raba-jänesvill; põõsarindes vaevakask; samblarindes turbasamblad (valitseb pruun turbasammal, mis moodustab tugevaid mättaid), raba-karusammal ja põdrasamblikud;
- b) älverabad: kõrgemad peenrad eespool kirjeldatud taimkattega vahelduvad älvestega — vesiste lohkuudega, mis on kaetud roheliste või kollaste (servadel ka punaste) turbasammaldegaga; turbasamblakattel kasvavad rabakas, mudatarn, valge nokkhein, pikalehine huulhein;
- c) laukarabad: nagu eelmised, lisanduvad vaid lahtised veekogud — laukad.

Harva ettetulevaks, kuid huvitavaks nähtuseks on rabades rohelistes laigud — rabaallikate piirkonnad. Need paiknevad enamasti rabamassiivi nõlval ja on kaugelt märgatavad ererohelise kasetuka järgi keset punakaspruuni rabataimkatet. Ka alustaimestik on raba foonil silmatorkavalt roheline: turbasambla ja raba-karusambla mättaid katavad tihedalt rabamurakas, küüvits, jõhvikas. Pindalalt on allika-alad väikesed ning nad märgitakse kaardile helesinise (laukavärvust) allikamärgiga ja kase tingmärgiga rabavärvusega foonil.

AVAKOOSLUSED

(VIII — KALJUDE TAIMKOND; IX — RANNIKUTAIMKOND; X SEKUNDAARSETE LIIVIKUTE TAIMKOND)

1. Taimekooslused kaljudel 2
- Taimekooslused liival, savil, klibul või veerisel 3
2. Paepaljandeid asustavad taimekooslused (peamiselt Mandri-Eesti ja Saaremaa põhjarannikul, kuid ka sisemaa paepaljandeid): paesõnajalg, pruun ja müür-raunjalg, ümaralehine kellukas, habras põisjalg, samb-lad; puudest üksikud männid; põõsastest harilik tuhkpuu, kibuvitsad.

39. Paekaljude taimekooslused

- Liivakivipaljandeid asustavad taimekooslused (peamiselt Lõuna-Eesti jõgede ürgorgudes paljanduvatel liivakividel); rohttaimestik hõredam eelmisest: lamba-aruhein, valge kastehein; rohkesti samblaid ja samb-likke.

40. Liivakivikaljude taimekooslused

3. Avakooslused mererannikul 4
- Avakooslused sekundaarselt paljandunud liivadel sisemaal 7
4. Taimekooslused kuival liival, lainetuse harva mõju all või lainetusest puutumata piirkonnas 5
- Pidevalt või perioodiliselt riimvee mõju all olevad taimekooslused 6
5. Hõredad taimekooslused lahtistel liikuvatel rannaluidetel: merisinep, merihumur, vareskaer, luidekaer, liiv-aruhein, rand-orashein, rand-ogaputk.

41. Valged rannaluided

- Osaliselt kuni täielikult kinnistunud luided, väljaspool igasugust lainetuse mõju; üksikud männid; põõsarindes hani- ja kahevärviline paju; rohurindes liivataimed: liivtarn, vesihaljas haguhein, lamba- ja liiv-aruhein, hobumadar, nõmmnelk, nõmm-liivatee; samblarindes liivahärmik ja liiv-karusammal.

42. Hallid rannaluided

6. Riimvee pideva mõju all olevad avakooslused rannaliival, -savil, klibul või kompaktsel pael; taimestik koosneb halofüütidest: rand- ja kare kõrkjas, nadaheinad, okasmalts, soolarohi, soodahein, randaster, rannikas.

43. Rannasoolakud

- Taimekooslused adrukõduga kaetud kitsal klibu- ja veerisevallil (lainetusest mõjutatud vaid tormide ajal): hobumadar, haisev kurereha, harilik näär, palderjan, merikapsas jt.

44. Rannavallid

7. Taimekooslused kinnistumata liivadel: üksikud männid, grupiti haavad ja kased; üksikud kadakad; rohurindes kuivalembesed liivataimed: liiv-aruhein, lamba-aruhein, vesihaljas ja suur haguhein, sarikhunditubakas, nõmm-liivatee, lõokannus; sammaldest liivahärmik ja liiv-karusammal, rohkesti samblikke: tinasamblikud, islandi samblik, põdrasamblikud, sarviksamblik jt.

45. Valged liivikud

- Taimekooslused kinnistunud liiva-aladel (sageli nõmmemetsade asemel); männid, kased, haavad, kadakad; alustaimestik: kanarbik, laiguti leesikas, kukemari, nõmm-liivatee, lamba-aruhein, harva kipslill, palu-põisrohi, käokuld; liiv-karusammal, põdrasamblikud, islandi samblik, sarviksamblik jt.

46. Nõmmed

VEETAIMKOND

1. Mageveetaimkond 2
— Soolase vee taimkond mererannikul, lahtedes.
Riimveetaimkond lk. 50
2. Taimestikurohked mudapõhjalised järved kollakasrohelise kuni rohekas-
kollase veega.
Eutroofne veetaimkond lk. 50
- Taimestikuvaesed puhta- või pruuniveelised järved 3
3. Puhtaveelised liiva- või kruusapõhjalised järved.
Oligotroofne veetaimkond lk. 51
- Pruuniveelised turbapõhjaga raba- ja metsajärved.
Düstroofne veetaimkond lk. 50

XI RIIMVEETAIMKOND

47. RIIMVEETAIMKOND

Nõrgalt soolaste rannavete taimkond: merihein, kamm-, kaelus- ja niitjas penikeel, harilik ja väike heinmuda, rohkesti mändvetikaid, kohati hõredalt pilliroogu ja karedat kõrkjat.

XII MAGEVEETAIMKOND

48. EUTROOFNE VEETAIMKOND

1. Taimeliike vähe, valitsevad kalmus ja vesikatk.
Kasvukohatüüp: **Pehmeveeline eutroofne järv**
- Liigirohke taimestikuga järved: järvekõrkjas, pilliroog, penikeeled (palju liike), vesikatk, kollane vesikupp, valge ja väike vesiroos.
Kasvukohatüüp: **Kalgiveeline eutroofne järv**

49. DÜSTROOFNE VEETAIMKOND

1. Punakaspruuni kuni pruunikaspunase veega taimestikuvaesed järved 2
- Kollakat ja rohekat tooni veega järved küllalt tiheda (kuigi liigivaese) vegetatsiooniga: pilliroog, järvekõrkjas, ujuv ja pikk penikeel, mändvetikad, kollane vesikupp, väike vesiroos.
Kasvukohatüüp: **Eudüstroofne järv**

2. Väga vaese ja hõreda vegetatsiooniga (väike vesiroos, väike vesikupp) või makrofloora puudub hoopis; läbivooluta rabajärved ja laukad.

Kasvukohatüüp: **Tüüpiline düstroofne järv**

- Eelmisest rikkalikuma vegetatsiooniga, enamasti läbivoolulised järved: tarnad, kollane vesikupp, soovõhk, vahel kalmus.

Kasvukohatüüp: **Atsidodüstroofne järv**

50. OLIGOTROOFNE VEETAIMKOND

1. Hele- või sinakasroheline hästi läbipaistva veega taimestikuvaesed umbjärved; veetaimedest esinevad vesilobeelia, lahnarohud, lamelehine jõgitakjas.

Kasvukohatüüp: **Tüüpiline oligotroofne järv**

- Kollase, rohekaskollase, vahel pruunika läbipaistva veega umbjärved või nõrga läbivooluga järved; taimestik rikkalikum eelmisest: vähevesilobeeliat ja lahnarohtu, järvekõrkjas, pilliroog, ogaterav, ujuv ja kaelus-penikeel.

Kasvukohatüüp: **Eutrofeerunud oligotroofne järv**

Eesti NSV taimkatte kaardistamisühikute loend

Metsad	lk.	(Puis)-niidud ja (puis-)sood	lk.
I ARUMETSAD	20	IV ARUNIIDUD	37
1. Loometsad	24	17. Looniidud	38
a) Sambliku-leesika loomets	24	a) Kuiv looniit	38
b) Pihla-loomets	25	b) Niiske looniit	38
c) Sinilille-sarapuu loomets	25		
d) Lubika-loomets	25		
2. Sürjametsad	25	18. Sürja-(künka)-niidud	38
a) Kassikäpa-sürjamets	25	19.—21. Pärisaruniidud	39
b) Sarapuu-maasika sürjamets	26		
3. Salumetsad	26	19. L/r* pärisaruniidud	39
a) Sinilille-ülase salumets	26	a) Kuiv l/r pärisaruniit	39
b) Sarapuu-salumets	26	b) Niiske l/r pärisaruniit	39
c) Sõnajala-salumets	27		
d) Seljarohu-naadi salumets	27		
4. Pangametsad	27		
5. Laanemetsad	27	20. Niisked l/v** pärisaruniidud	40
a) Jänsekapsa-laanemets	28		
b) Mustika-laanemets	28		
6. Palumetsad	28	21. Kuivad l/v pärisaruniidud	40
a) Pihla-palumets	28		
b) Mustika-palumets	29		
c) Sambla-palumets	28		
7. Nõmmemetsad	29	vt. p. 46	
a) Sambliku-nõmmemets	29		
b) Kanarbiku-nõmmemets	29		
8. Lammimetsad	29	22. Lammi e. luhaniidud	40
		V RANNANIIDUD	40
9. Rannametsad	22	23. Rannaniidud	40
K _I *** Karjatatavad metsad (23)		k _I Kultuurniidud ja karjamaad	(37)

* l/r. — lubjarikas

** l/v — lubjavaene

*** Karjatatavad metsad ja niidud (K_I, k_I, K_{II}, k_{II}) — tugevalt kultuuristatud metsad ja niidud (enamasti salu- ja laanemetsade — K_I k_I või madal- ja siirdesoometsade ning lagesoode K_{II} k_{II} päritoluga), mille puhul kasvukoha looduslikud tunnused on hävinud.

Metsad	lk.	(Puis-)niidud ja (puis-)sood	lk.
II SOOSTUNUD METSAD	30	VI SOONIIDUD JA SOOPUISNIIDUD	41
10. Lodustuvad metsad	30	24. L/r sooniidud	41
a) Lodustuv sõnajala- mets	31	25. L/v sooniidud	41
b) Lodustuv anger- vaksamets	31	26. Lammi- e. luhasoonii- dud	41
11. Rabastuvad metsad	31		
a) Nõmmrabamets	31		
b) Rabastuv karu- samblamets	31		
c) Rabastuv osjamets	32		
III SOOMETSAD	32	VII LAGE- JA PUISSOOD	41
		27. Roostikud	43
		a) Rannaroostik	43
		b) Järveroostik	43
		28. Õõtsiksood	43
		a) Roo-õõtsiksoo	43
		b) Suurtarna-õõtsiksoo	43
		c) Sepsika-õõtsiksoo	43
		d) Väiketarna-õõtsiksoo	43
		29.—33. Madalsood	44
12. Lodumetsad	33	29. Lodu	44
a) Pilliroo-tarna lodu- mets	33	a) Sõnajalalodu	44
b) Seakapsa-lodumets	33	b) Angervaksalodu	44
		30. Allikasoo	44
		a) Tarna	44
		b) Sepsika	44
		c) Sambla	44
		d) Loa	44
		31. Lammisoo	44
		a) Roo	45
		b) Tarna	45
		32. L/r madalsoo	45
		a) Lubika	45
		b) Tarna	45
		c) Sepsika	45
		d) Mõõkheina	45
13. Madalsoometsad	33	33. L/v madalsoo	45
a) Sookastiku-madal- soomets	34	a) Väiketarna	45
b) Ubalehe-madalsoo- mets	34	b) Suurtarna	45
		c) Kastiku	45

Tabel 2 (järg)

Metsad	lk.	(Puis-)niidud ja (puis-)sood	lk.
14. Siirdesoometsad	34	34.—35. Siirdesood	45
a) Tarna-siirdesoomets	34	34. Rohusiirdesood	46
b) Sookailu-siirdesoomets	34	a) Tarna	46
		b) Jänesvilla	46
		35. Pärissirdesood	46
		a) Villpea	46
		b) Sookailu	46
15. Rabametsad	35	36.—37. Rabad	46
a) Siirderabamets	35	36. Rohuraba	47
b) Sookailu-rabamets	35	a) Villpea	47
c) Mustika-rabamets	35	b) Jänesvilla	47
		37. Puhmaraba	47
		a) Kanarbiku	47
		b) Älve	47
		c) Lauka	47
16. Kõdusoometsad	35	38. Kõdusood	(42)
a) Pohla-kõdusoomets	36		
b) Jänesekapsa-kõdusoomets	36		
c) Mustika-kõdusoomets	36		
d) Sõnajala-kõdusoomets	36		
K _{II} Karjatatavad kõdusoometsad	(35)	K _{II} Kõdusooniidud ja -karmajamad	(42)

Avakooslused

lk.

VIII KALJUDE TAIMKOND

48

39. Paekaljude taimekooslused

48

40. Liivakaljude taimekooslused

48

IX RANNIKU TAIMKOND

48

41. Valged rannaluided

48

42. Hallid rannaluided

48

43. Rannasoolakud

48

44. Rannavallid

48

X SEKUNDAARSETE LIIVIKUTE TAIMKOND

49

45. Valged liivikud

49

46. Nõmmed

49

Veetaimkond	lk.
XI RIIMVEETAIMKOND	50
47. Riimvee taimkond	50
XII MAGEVEETAIMKOND	50
48. Eutroofne veetaimkond	50
a) Pehmeveeline eutroofne järv	50
b) Kalgiveeline eutroofne järv	50
49. Düstroofne veetaimkond	50
a) Eudüstroofne järv	50
b) Tüüpiline düstroofne järv	51
c) Atsidodüstroofne järv	51
50. Oligotroofne veetaimkond	51
a) Tüüpiline oligotroofne järv	51
b) Eutrofeerunud oligotroofne järv	51

I. Geobotaanika üldküsimused.

Воронов А. Г. 1963. Геоботаника. М.

Шенников А. П. 1964. Введение в геоботанику. М

II. Geobotaaniliste välitööde (sealhulgas ka taimkatte kaardistamise metoodika.

Eilart, J., Masing, V., 1961. Taimkatte detailise suuremõdulise kaardistamise juhendeid. Eesti Loodus, 6.

Masing, V., Trass, H., 1955. Juhend soode geobotaaniliseks uurimiseks. Abiks loodusevaatlejale Nr. 23.

Välibotaanika, 1966, 1970. TRÜ rotaprint.

III. Eesti taimekoosluste klassifikatsioone ning taimkatteühikute kirjeldusi sisaldavad tööd.

Eilart, J., Masing, V., 1961. Taimkatte detailise suuremõdulise kaardistamise juhendeid. Eesti Loodus, 6.

Ilves, A., 1953. Eesti NSV arumetsatüübid. Loodusuurijate Seltsi juubelikoguteos.

Ilves, A., 1955. Eesti NSV soometsatüübid. Väitekirj bioloogiateaduste kandidaadi teadusliku kraadi taotlemiseks. (Käsikirj.)

Kalda, A., 1958. Laialehiste lehtmetsade kaasaegne levik Eesti NSV-s. TRÜ Toimetised, 64. Botaanika-alased tööd I.

Karu, A., Muiste, L., 1958. Eesti metsakasvukohatüübid.

Laasimer, L., 1965. Eesti NSV taimkate.

Masing, V., 1958. Rabataimkatte klassifitseerimise printsiibid ja ühikud. TRÜ Toimetised, 64. Botaanika-alased tööd I.

Masing, V., 1966. Metsatüüpide rühmad Eestis. Eesti Loodus, 1.

Masing, V., Trass, H., 1955. Juhend soode geobotaaniliseks uurimiseks. Abiks loodusevaatlejale nr. 23.

Mäemets, A., 1965. Eesti järvetüüpidest. Eesti Loodus, 4.

Pihelgas, E., 1966. Metsakasvatuse õppepraktikumi juhend. EPA Rotaprint.

Teatmik metsamajanduse töötajatele, 1966.

Toomre, R., Lillema, A. jt. 1957. Eesti NSV looduslike rohumaade tüübid.

Trass, H., 1958. Geobotaanika teooria probleeme seoses madalsoode taimkonna klassifitseerimisega. TRÜ Toimetised, 64. Botaanika-alased tööd I.

Valk, U., 1964. Milliseid rabasid on võimalik kasutada põllu- ja metsamajanduses? Eesti Loodus, 5.

VI. Mulla ning kogu füüsilis-geograafilise keskkonna uurimise metoodika.

Kask, R., 1957. Eesti NSV muldade määraja. Tln.

Kask, R., Piho, A. 1951. Mullastikukaardi koostamine. ERK, Tallinn.

Kitse, E., Piho, A. jt., 1962. Mullateadus. Tln.

Kongo, A., 1960. Metoodiline juhend õppepraktika teostamiseks mullastikugeograafia alal. TRÜ rotaprint.

Kongo, A., 1965. Faatsiaste iseloomustamisest. TRÜ Toimetised, Geograafia-alased tööd V.

Lillema, A., 1958. Eesti NSV mullastik. Tln.

ОПРЕДЕЛИТЕЛЬ ТИПОВ РАСТИТЕЛЬНЫХ СООБЩЕСТВ ЭСТОНИИ

Резюме

Настоящее руководство является пособием для картирования растительного покрова в крупном масштабе. Оно содержит сравнительный обзор картирования единиц для Эстонской ССР, а также определитель этих единиц, указания по описанию растительных сообществ и по детальному крупномасштабному картографированию в поле.

Определитель построен на основе фитотопологической классификации. В качестве диагностических признаков используются, кроме признаков самой растительности, также и существенные характеристики среды (строение почвенного профиля, водный режим и т. д.).

Основной единицей классификации является **тип местообитания**, который определяется по признакам растительного сообщества и местообитания. Болотные типы местообитания разделены по доминантам растительности еще на **подтипы**. Близкие типы местообитания соединены в **группы типов**, последние по основным свойствам почвы — в **классы**. Классы сгруппированы по структуре растительности в 3 группы: **леса, луга и болота, водная растительность**; четвертую группу составляют открытые несформировавшиеся сообщества суши с малоразвитым растительным покровом (сообщества на первично или вторично обнаженных местообитаниях).

Основной единицей на карте, т. е. **единицей картирования** (которая определяет на карте красочный фон выдела), является тип местообитания (на болотах) или группа типов (во всех остальных случаях). Основных единиц картирования вообще 50.

Для изображения на карте единиц, переходных или отличающихся структурными особенностями растительности в сходных условиях среды, применяется та же фоновая окраска различной интенсивности и различные виды штриховки. Например, 1) **сложные ельники** — фон интенсивно-зеленого цвета; богатые луга на их месте — фон светло-зеленого цвета; 2) **леса на низинных болотах** — фон интенсивно-синего цвета; безлесные низинные болота — горизонтальная штриховка интенсивно-синего цвета.

Растительные сообщества, очень сильно измененные под действием человека, изображаются особым знаком (окраской и штриховкой), например: 1) сильно измененные пастьбой мелколиственные вторичные леса на месте суходольных лесов среднего плодородия — диагональная штриховка интенсивно-зеленого цвета; культурные луга и пастбища на их месте — диагональная штриховка светло-зеленого цвета; 2) сильно осушенные болотные леса, в которых естественная болотная растительность исчезла — фон интенсивно-вишневого цвета; сильно осушенные болота — фон светло-вишневого цвета; сильно измененные пастьбой осушенные болотные леса — диагональная штриховка интенсивно-вишневого цвета; культурные луга и пастбища на месте осушенных болот — диагональная штриховка светло-вишневого цвета.

Умеренные воздействия на местообитаниях, не вызывающих их коренного изменения, наносятся на карту черными внесмачтабными знаками.

Доминанты древесного яруса изображаются также черными внесмачтабными знаками, которые наносятся на каждый выдел карты.

Summary

The present instruction is an aid for vegetation mapping. It contains a list of the mapping units of vegetation on the Estonian S. S. R. and an identification table of these units, instructions for the description of plant communities and the large-scale mapping of vegetation.

The identification table is based on the classification of site types, so the most essential environmental notions (the structure of soil profile, water regime, etc.) in addition to vegetation notions are used as diagnostic notions.

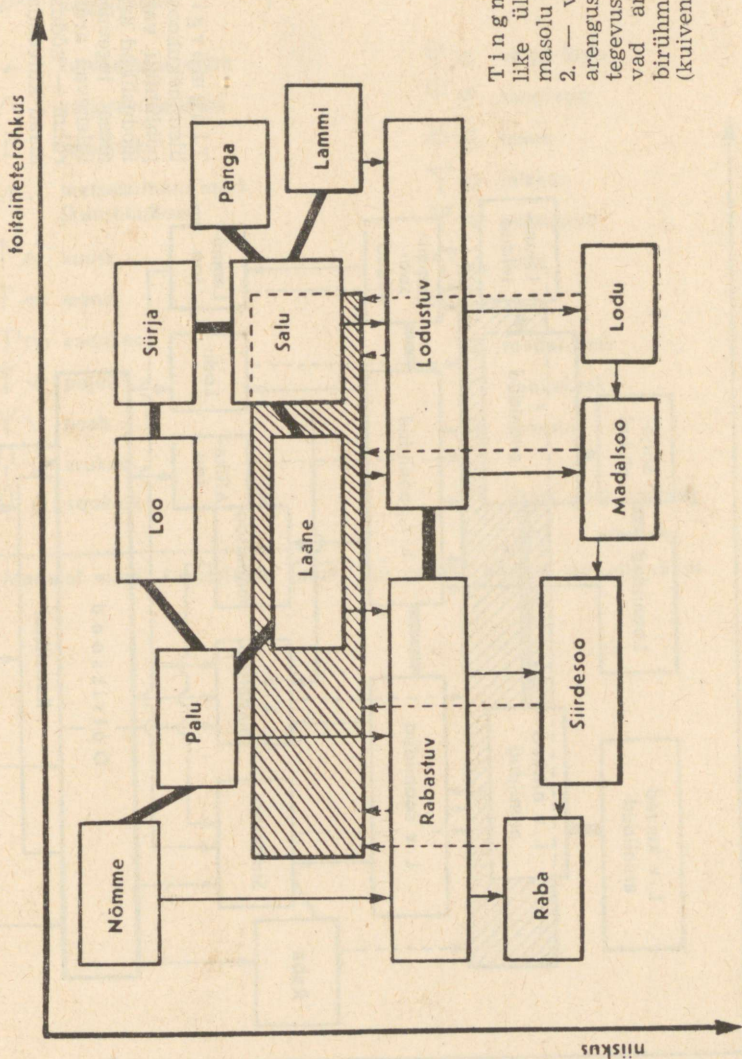
The site type determined after plant communities and site notions is the basic unit for classification. The subtypes of site types are distinguished in peatland based on vegetation dominants. Similar site types form site types groups which combine classes according to the principal properties of soil in their turn. Classes fall into 3 groups as to their vegetation structure: forests, meadows and peatland, aquatic vegetation; land open communities (plant communities on primarily or secondarily denudated soil) with primitive vegetation form the fourth group.

The site type (in peatland) or the site type groups (in other cases) is the basic unit on the map or the mapping unit (a division which determines the colour of a plant community on the map).

Fifty mapping units have been distinguished. One and the same colour two different intensities — strong and weak shades, and different painting techniques — uniform paint cover and various streaks) is meant for mapping units (e.g. the forest and the corresponding secondary meadow, peatland forest and the bare peatland) coming from other or those with different vegetation structures under similar environmental conditions.

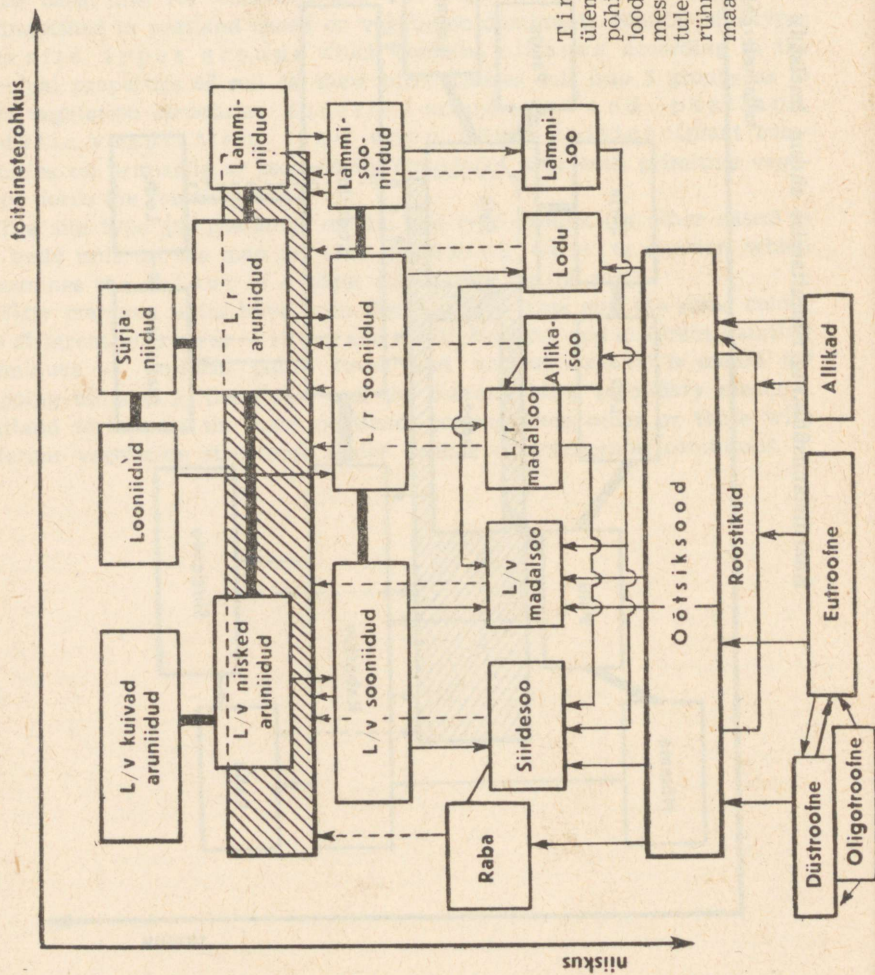
Kaardistamisühikute rühmitamise skeem (metsad)

LISA 1

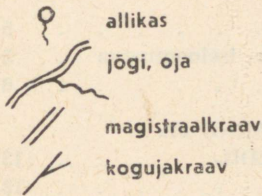
- 1. —————
- 2. —————>
- 3. - - - - ->
- 4. ▨

Tingmärgid: 1. — looduslike üleminekukoostuste olemasolu kahe põhiühiku vahel; 2. — võimalikud looduslikud arengusuunad; 3. — inimese tegevusest (kuivendus) tulenevad arengusuunad; 4. tüübiriühim — kodusoometsad (kuivendatud soometsad).

Tingimärgid: 1. — looduslike üleminekukoosluste olemasolu kahe põhiühiku vahel; 2. — võimalikud looduslikud arengusuunad; 3. — inimese tegevusest (kuivendamise) tulenevad arengusuunad; 4. tüübirühm — kõdusood (niidud ja karjamaad kuivendatud soodel).

TINGMÄRGID TAIMKATTEKAARDIL

märgitakse kaardile sinise, kõik ülejäänud märgid musta värvusega

+ kuivenduse märk

^ karjatamise märk

L raiemärk

.^ . metsakultuuri märk
(kuusekultuur)

↑ ^* kuusk

↑ ^ mänd

⊥ m kadakas

Y v pajud

Y v haab

⊥ n arukask

⊥ □ sookask

○ valge lepp

⊖ ⊕ sanglepp

⊖ ⊕ tamm

Y v jalakas

Y v künnapuu

↑ △ pärn

⊥ ≠ saar

△ madal kask

^ vaevakask

○ sarapuu

⊥ üksik puu (mänd)

* Madalat märki kasutatakse juhul, kui puude kõrgus on alla 5 m.

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
I TAIMEKOOSLUSTE KIRJELDAMINE	5
1. Üldandmed ja mõningate keskkonnatingimuste iseloomustus	5
2. Taimekoosluse kirjeldus	8
II TAIMKATTEÜHIKUTE LIIGITAMINE, MÄÄRAMINE JA KIJUTAMINE SUUREMÖÖTKAVALISEL KAARDIL	13
1. Klassifikatsiooni ühikud	13
2. Ühikute määramine ja piiritlemine	14
3. Kultuuristatud koosluste määramine	17
III TAIMKATTEÜHIKUTE MÄÄRAJA	19
Metsad	20
I Arumetsad	20
II Soostunud metsad	30
III Soometsad	32
Niidud ja sood	37
IV Aruniidud ja arupuisniidud	37
V Rannaniidud	40
VI Sooniidud ja soopuisniidud	41
VII Lage- ja puissood	41
Avakooslused	48
VIII Kaljude taimkond	43
IX Ranniku taimkond	48
X Sekundaarsete liivikute taimkond	48
Veetaimkond	50
XI Riiimveetaimkond	50
XII Mageveetaimkond	50
KIRJANDUS	56
Определитель типов растительных сообществ Эстонии	57
Guide to the Plant Community Types of Estonia	58
Lisa 1	59
Lisa 2	60
Lisa 3	61

A. MARVET. ОПРЕДЕЛИТЕЛЬ ТИПОВ РАСТИТЕЛЬНЫХ СООБЩЕСТВ ЭСТОНИИ. На эстонском, русском и английском языках. Редакционно-издательский совет Академии наук Эстонской ССР. Таллин, ул. Сакала, 3. Tehniline toimetaja K. Kurmiste. Laduda antud 3. III 1969. Trükkida antud 27. 07. 70. Paber 60×90/16. Trükipoognaid 4+7 kleebist. Arvutuspoognaid 4,88. Trükiarv 1500. MB-05919. Tellimise nr. 1800. Trükikoda «Kommunist», Tallinn, Pikk tn. 2. Hind 20 kop. 2—10—6.

TAHVLIID

TAHVEL I

1. Sambliku-leesika loomets (Viidumäe Riiklik Looduskaitseala).
2. Sarapuu-maasika sürjamets (Rava metskond).

TAHVEL II

1. Jänese kapsa-laanemets (Jäneda metskond).
2. Sambla-palumets (Jäneda metskond).

TAHVEL III

1. Lammimets (Jäneda metskond).
2. Sarapuu-salumets (Purdi metskond).
3. Pilliroo-tarna lodumets (Nigula Riiklik Looduskaitseala).

TAHVEL IV

1. Sookailu-rabamets (Nigula Riiklik Looduskaitseala).
2. Kuivendatud madalsoomets (II aste) (Väätsa metskond).

TAHVEL V

1. Niiske lubjarikas puisniit (pärisaruniit) (Paide rajoon, Eivere).
2. Lubjarikas sooniit (Viidumäe Riiklik Looduskaitseala).
3. Rohu-siirdesoo (alltüüp: jänesvilla-siirdesoo) (Väätsa metskond).

TAHVEL VI

1. Lubjarikas madal soo (alltüüp: sepsika-madal soo) (Viidumäe Riiklik Looduskaitseala).
2. Puhmaraba (alltüüp: älveraba) (Nõmme metskond).
3. Valge liivik (Soe metskond).

Yr	Filant	Masina	1961	Toomra	Tillemä	1957	Trass	1958	Maasimed	1964*
36.	a						Masing,	1958		
	b						Uhikud: rabatüübid			
37.	a	Lage- ja puisrabad					Rohuraba			
	b						Puhmaraba lage puhmaraba puis-puhmaraba e. äl- vesteta puisraba			Rabanidud (lagerabad) ja puisrabad
c							Älveraba lage älveraba puis-älveraba			
38.							Laukaraba lage laukaraba puis-laukaraba			

1/r. — Iubjarikas.
 1/v. — Iubjavaene.
 * Peale käesoleva töö käsikirja valmimist ilmus trükkis L. Laasimeri «Eesti NSV taimkate» 1965, kust on võetud assotsiatsioonirühmade eesfikeelsed nimetused.

Kaardistamisühikute mahu võrdlus mitmetes Eesti NSV taimkatte klassifikatsioonides kasutatud ühikutega

A. Metsad

Vt. tabel 2	Eilart, Masing, 1961	Karu, Muiste, 1958	Ilves, 1953, 1955	Лаасимер, 1964*
	Ü h i k u d: taimkatte kaardistamise ühikud ja allühikud (kursiivkirjas)	Ü h i k u d: metsakasvukohatüübid	Ü h i k u d: metsatüübid	Ü h i k u d: assotsiatsioonide rühmad
I 1.	Loometsad <i>sambliku-leesika</i> <i>sarapuu</i> <i>lubika</i>	Sambliku-leesikaloo Pohlaloo Jänsekapsa-sarapuuloo Lubikaloo	Leesika loomännik Pohla lookuusik	Lookuusikud ja loomännikud huumuseta muldadel ja tüüpilistel kamar-karbonaatmuldadel
2.		Sarapuu (osal.)	Sarapuu palumännik	
3.	Salumetsad } <i>sinilille</i> } <i>sõnajala</i>	(Maasika-sinilille) Sarapuu (osal.) Sõnajala Seljarohu-naadi (osal.)	(Jänsekapsa salukuusik, sinilille salukuusik) Sõnajala salukuusik	Salukuusikud ja -männikud sügavatel tüüpilistel kamar-karbonaatmuldadel ning nõrgalt leostunud ja leetunud kamar-karbonaatmuldadel
4.		Seljarohu-naadi (osal.)	(Naadi hiismets)	Laialehised e. salulehtmetsad kamar-karbonaatmuldadel (osal.)
5.	Laanemetsad <i>jänsekapsa-mustika</i> (osal.)	Jänsekapsa Mustika (osal.)	Leselehe laanekuusik Mustika laanekuusik	Liigivaesed kuusikud ja kuuse-männi segametsad kamar-leetmuldadel ja leetunud kamar-karbonaatmuldadel
6.	Palumetsad <i>pohla</i> <i>mustika</i> <i>laaniku</i>	Pohla Mustika (osal.)	Pohla nõmmemännik	Männikud vähehuumuseta leetmuldadel ja kamar-leetmuldadel
7.	Nõmmemetsad <i>põdrasambliku</i> <i>kanarbiku</i>	Põdrasambliku Kanarbiku	Sambliku nõmmemännik	
8.	Lammimetsad		Harilik uhtlammimets	Metsad lammi-kamarmuldadel ja soostunud mudastel lammimuldadel (uhtlammimetsad) (osal.)
9.				
II 10.	Lodustunud salumetsad <i>sõnajala</i> (<i>osja</i>)	Soostuv sõnajala Angervaksa	Salusarnane lodulepik Angervaksa salukuusik	Sanglepikud turvastunud ja leostunud kamar-karbonaatmuldadel; Metsad lammi-kamarmuldadel ja soostunud mudastel lammimuldadel (uhtlammimetsad) (osal.)
11.	Rabastunud nõmmemetsad Rabastunud laanemetsad <i>karusambla</i> <i>mustika</i>	Rabastunud kanarbiku Karusambla		Soostunud männikud soostunud leetmuldadel (liivadel); Soostunud kuusikud (ja männikud) soostunud ja turvastunud leetmuldadel ja kamar-gleimuldadel
III 12.	Lodumetsad	Lodu	{(Tarna lodulepik) Harilik lodulepik Sõnajala lodukuusik	Liigirikad lodumetsad loduturvasmuldadel lubjarikkal põhimoreenil; Liigivaesed lodumetsad loduturvasmuldadel lubjavaesel põhimoreenil
13.	Madaloometsad	Madaloo	{Harilik sookaasik Tuhkurpaju sookaasik	Madalsookaasikud sügavatel madalsooturvastel
14.	Siirdesoometsad	Siirdesoo	{Männi sookaasik Vilpea padumännik	Männikud (ja kaasikud) vähelagunenud siirdesoo-turvasmuldadel
15.	Rabametsad	Siirderaba Raba	Sookallu rabamännik Mustika rabamännik	Rabamännikud ja rabakaasikud
16.		Kõduturbasoo	(Osja padukuusik) (Harilik padumännik) Sõnajala padukuusik	Kuivendatud siirdesoometsad tugevasti lagunenud siirdesoo-turvasmuldadel

B. Niidud ja sood

Vt. tabel 2	Eilart, Masing, 1961	Toomre, Lillema jt., 1957	Trass, 1958	Лаасимер, 1964*
	Ü h i k u d: taimkatte kaardistamise ühikud ja allühikud (kursiivkirjas)	Ü h i k u d: rohumaade tüübid ja erimid (kursiivkirjas)		Ü h i k u d: assotsiatsioonide rühmad
IV 17.	Looniidud	Looarud <i>kuivad looarud</i> <i>niisked looarud</i>		Lood (alvarid) huumuseta muldadel ja kamar-karbonaatmuldadel.
18.		Pärisarud <i>künka-arud</i> (osal.)		
19.	L/r. kuivad aruniidud L/r. niisked aruniidud	Pärisarud <i>künka-arud</i> (osal.) <i>lausk-arud</i> (osal.)		Parasniisked aruniidud ja arupuisniidud kamar-karbonaatmuldadel, nõrgalt gleitunud kamar-karbonaatmuldadel ja nõrgalt leetunud kamar-karbonaatmuldadel
20.	L/v niisked aruniidud <i>niisked-märjad</i>	Pärisarud <i>lausk-arud</i> (osal.)		Aruniidud ja arupuisniidud leetunud ja vähehuumuseta kamar-leetmuldadel
21.	L/v kuivad aruniidud	Nõmmearud		
22.	Luhaniidud (osal.)	Aasad <i>lammiaasad</i> <i>jõeluhad</i> (osal.)		Kaldaäärsed künnised (lammi aasad) Lühiajaliselt üleujutatavad luhaniidud alluviaalsetel teralistel kamarmuldadel ja lammi-kamar-gleimuldadel
V 23.	Rannaniidud	Ranniku luhad		Rannikuniidud liivastel soolakulistel muldadel Rannaniidud rähkmuldadel (klibul) Rannaniidud soolakulistel ranniku-kamar-gleimuldadel
VI 24.	L/r. niisked aruniidud (osal.)	Nõrgalt soostunud rohumaad	L/r. soostunud niidud ja puisniidud <i>l/r. lubikasooniitidud</i> <i>l/r. tarnasooniitidud</i>	Soostunud niidud ja puisniidud kamar-gleimuldadel ja turvastunud karbonaatmuldadel, lubjarikkal põhimoreenil
25.	L/v niisked aruniidud <i>soostuvad</i>	Tugevasti soostunud rohumaad	L/v. soostuvad niidud ja puisniidud <i>l/v. tarnasooniitidud</i> <i>l/v. kastevarre-sooniitidud</i>	Soostunud niidud ja puisniidud kamar-gleimuldadel ja kamar-leet-gleimuldadel, enamasti lubjavaesel põhimoreenil
26.	Luhaniidud (osal.)	Nõoaasad		Pikaajaliselt üleujutatavad luhaniidud lammi-kamar-gleimuldadel ja mudajatel madaloomuldadel (tegusa alluviaalse protsessiga)
VII 27.	Roostikud	Roostikud	Vesiroostikud <i>soostuvate merelahtede roostikud</i> <i>soostuvate järvede ja jõgede roostikud</i>	Rannaroostikud alluviaalsetel turvasmuldadel
28.	Õõtsikmadal-sood		Õõtsikmadal-soode taimkond <i>pilliroo-õõtsiksood</i> <i>suurtarna-õõtsiksood</i> <i>sepsika-õõtsiksood</i> <i>väiketarna-õõtsiksood</i>	Õõts-madal-sood
29.	Lodud			
30.	L/r. päris-madal-sood (osal.)		Allika-madal-soode taimkond <i>tarna-allikasood</i> <i>sepsika-allikasood</i> <i>loa-allikasood</i>	Allika-madal-sood
31.	Luhaniidud (osal.) L/v. päris-madal-sood (osal.)	Jõeluhad (osal.)	Luhamadal-soode taimkond <i>pilliroo-luhasood</i> <i>tarna-luhasood</i> <i>osja-luhasood</i>	Luha-sooniidud sügavatel madaloomuldadel (vaibuva alluviaalse protsessiga)
32.	L/r. päris-madal-sood (osal.)		Päris-madal-soode taimkond (osal.) <i>l/r. lubika-madal-sood</i> <i>l/r. tarnasooniitidud</i> <i>mõõkheina-madal-sood</i>	Päris-madal-sood
33.	L/v. päris-madal-sood	Madal-soo-rohumaad	Päris-madal-soode taimkond (osal.) <i>väiketarna-madal-sood</i> <i>suurtarna-madal-sood</i> <i>kastiku-madal-sood</i> <i>vilpea-madal-sood</i>	
34.	Rohusiirdesood	Siirdesoo-rohumaad	Roht-siirdesood taimkond <i>tarna-siirdesood</i> <i>jänesevilla-siirdesood</i> Päris-madal-soode taimkond (osal.) <i>jänesevilla-madal-sood</i>	Siirdesooniitidud ja siirdesoo-puisniidud
35.	Pärissiirdesood			
36.			Masing, 1958 Ühikud: rabatüübid Rohuraba	
37.	Lage- ja puisrabad		Puhmaraba <i>lage puhmaraba</i> <i>puis-puhmaraba e. älveta puisraba</i> Älveraba <i>lage älveraba</i> <i>puis-älveraba</i> Laukaraba <i>lage laukaraba</i> <i>puis-laukaraba</i>	Rabaniidud (lagerabad) ja puisrabad
38.				

1/r. — lubjarikas.

1/v. — lubjavaene.

* Peale käesoleva töö käsikirja valmimist ilmus trükis L. Laasimeri «Eesti NSV taimkate» 1965, kust on võetud assotsiatsioonirühmade eestikeelsed nimetused.

20 kop.

A

30 989

114 127

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00336105 4